

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української філології
Кафедра української та зарубіжної літератур

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри

Реєстраційний № _____
«___» _____ 2024 р.

(підпис) (прізвище, ініціали)
«___» _____ 2024 р.

**РОМАНТИКА ВІТАЇЗМУ В ПРОЗІ ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО, ВИВЧЕННЯ
ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКА НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ**

Кваліфікаційна робота студента групи
УМЛм-23 другого (магістерського)
рівня спеціальності 014.01 Середня
освіта (Українська мова і література),
додаткової спеціалізації Зарубіжна
література

Ткача Володимира Сергійовича

Керівник: кандидат філологічних
наук, доцент **Яременко Н.В.**

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ___ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

Члени ЕК _____

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, _____,
розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав(ла) і не одержував(ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений(а). Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

АНОТАЦІЯ

Ткач В. С. Романтика вітаїзму в прозі Юрія Яновського, вивчення творчості письменника на уроках літератури: рукопис. Кривий Ріг, 2024. 61 с.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню феномену вітаїзму в прозі Юрія Яновського та особливостям вивчення його творчості на уроках української літератури. У роботі аналізується концепція вітаїзму як основного художнього принципу, що відображає філософію життєвої енергії та оптимізму, розглядаються риси романтизму й неоромантизму у творах письменника. Особливу увагу приділено методиці вивчення прози Ю. Яновського у школі, що спрямована на формування уявлень учнів про світоглядні та естетичні цінності митця, розвиток критичного мислення та творчих здібностей. У роботі пропонуються інтерактивні підходи до аналізу художніх текстів, сприяючи активному залученню школярів до обговорення морально-етичних та філософських питань.

Ключові слова: проза, романтизм, неоромантизм, вітаїзм, урок української літератури.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 .ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Творчість Ю. Яновського як предмет літературознавчих студій.....	9
1.2. Парадигма романтики вітаїзму в українській літературі 20-30-х років ХХ століття	14
Висновки до розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ НЕОРОМАНТИЗМУ В РОМАНІ Ю. ЯНОВСЬКОГО «МАЙСТЕР КОРАБЛЯ».....	22
2.1. Неоромантичний герой в романі Ю. Яновського «Майстер корабля».....	22
2.2. Проблема «митець і мистецтво» у творі	32
Висновки до 2 розділу.....	37
РОЗДІЛ 3. ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ Ю. ЯНОВСЬКОГО НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ В ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ	39
3.1. Специфіка опанування монографічної теми на уроках літератури в 11 класі.....	39
3.2. Методична модель вивчення творчості Ю. Яновського на уроках літератури	41
Висновки до розділу 3.....	54
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми. Творчість Ю. Яновського займає вагоме місце серед художнього доробку найвидатніших українських письменників першої половини ХХ століття. Його новаторський підхід до літератури, зосередженість на мистецькій проблематиці та глибоке осмислення духовних і культурних аспектів українського життя вирізняють його твори серед інших. Роман «Майстер корабля» є яскравим прикладом модерністичного підходу Ю. Яновського, де поєднуються романтичні ідеали з реальними біографічними алюзіями, що надає його творам особливої цінності та значущості в українській літературі.

Літературну творчість Ю. Яновського досліджували українські вчені-літературознавці: В. Агеєва, М. Гнатюк, Я. Голобородько, Л. Кавун, Н. Коробкова, М. Ласло-Куцюк, Р. Мовчан, М. Наєнко, В. Панченко, І. Семенчук, Т. Ткаченко, Р. Харчук та інші. Т. Гмиря звертав увагу на індивідуальний авторський дискурс письменника та зв'язок з універсальними проблемами буття, а Н. Мафтин підкреслювала його художню енергію та романтизм. В. Панченко досліджував перехід Ю. Яновського від неоромантизму до соцреалізму, а Т. Кльован аналізувала хронотоп у його романі. Л. Кавун досліджувала ідеальний світовий порядок через концепцію «романтики вітаїзму», а Т. Ткаченко – роль біблійного інтертексту. Ю. Ковалів та С. Плачинда також оцінювали роман з точки зору його художніх ідей та філософської глибини.

Дослідники відзначають багату фантазію, високий рівень інтелекту та неабиякий талант. Аналізуючи творчий доробок Ю. Яновського, літературознавці здебільшого зосереджувалися на поетиці творчості автора, особливостях художнього мислення, проявах неоромантизму, текстуальній та інтертекстуальній основі творів, а також на особливостях творчої реалізації

митця в умовах тоталітаризму. Крім того, сучасні дослідники вивчають жанрові особливості його творів.

Одним із досліджуваних аспектів творчості Ю.Яновського став прояв специфічних романтичних тенденцій, які маркуються як романтика вітаїзму.

Романтика вітаїзму (активний романтизм) – мистецька тенденція, щільно пов'язана із творчістю письменників ВАПЛІТЕ, як от: М. Хвильовий, О. Довженко, О. Досвітній, Ю. Яновський та ін. На думку Л. Кавун, романтика вітаїзму постає «ваплітянською» версією еволюції української літератури, інтеграцією імпульсів світової культури з національними традиціями [13, с.34]. Дослідниця, апелюючи до висновків таких науковців, як С. Павличко, М. Наєнко, В. Панченко, окреслює цю світоглядно-стильову модель, як таку, що реалізує антропологічний ідеал епохи (герой – активна, сильна, творча особистість), стимулює читача до руху, розвитку, дії. Серед стильових особливостей активного романтизму виділяють: підвищену емоційність, експресивність, використання яскравих метафор і символів, що відображають глибокі внутрішні переживання героїв. Цей стиль часто звертається до тем високих моральних ідеалів, боротьби за свободу, пошуку сенсу життя, духовного піднесення і віри в особливу місію людини. Активний романтизм характеризується також відвертою суб'єктивністю, наявністю героїв із винятковими особистісними якостями та схильністю до автоінтерпретації і глибокого психологізму.

Досліджувана тема, на нашу думку, має значну актуальність у сучасному освітньому контексті. Адже вивчення творчості Ю. Яновського, який є видатним представником української літератури, дозволить учням краще зрозуміти духовні цінності та ідеали письменника, його ставлення до життя, людей, мистецтва. Крім того, аналіз романтики вітаїзму у романі «Майстер корабля» дасть можливість розкрити глибинні філософські та моральні проблеми, які порушує письменник, а також виявити особливості його художнього стилю та манери письма.

Отже, тема магістерської роботи є актуальною з культурологічного, літературознавчого та методичного поглядів і може внести вагомий внесок у розвиток української літератури та освіти.

Потребує дослідження й специфіка вивчення творчості Ю. Яновського в закладах загальної середньої освіти. Таким чином, недостатня кількість методичних напрацювань щодо його творчості та відсутність системного аналізу жанрово-стильового, проблемно-тематичного й образного діапазону його доробку стали стимулом для обрання теми магістерської роботи.

Мета нашої роботи полягає в тому, щоб, виявити риси романтики вітаїзму в романі Ю. Яновського «Майстер корабля», окреслити особливості вивчення творчості письменника на уроках літератури.

Поставлена мета передбачає вирішення низки **завдань**:

- окреслити творчість Ю. Яновського як предмета літературознавчих студій;
- охарактеризувати зміст поняття вітаїзму в українській літературі 20-30-х років ХХ століття;
- з'ясувати специфіку характеротворення персонажів роману;
- виявити жанрово-композиційні особливості досліджуваного твору;
- створити методичну модель вивчення творчості митця на заняттях літератури.

Об'єктом дослідження є роман Ю. Яновського «Майстер корабля» та процес його вивчення на уроках української літератури в закладах освіти.

Предмет вивчення – риси романтики вітаїзму у досліджуваному романі Ю. Яновського, вивчення творчості письменника на заняттях літератури в закладах освіти.

Методи дослідження. Задля реалізації мети та виконання завдань роботи використано міждисциплінарні дослідницькі методи, як от: теоретичні (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, пояснення, класифікація тощо), елементи цілісного аналізу художнього тексту,

порівняльно-історичного, біографічного, герменевтичного літературознавчих методів.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та висновки кваліфікаційної роботи можуть бути використані викладачами вищої школи та вчителями-словесниками в процесі викладання курсу української літератури. Результати дослідження можуть бути актуальними для вчителів та учнів загальноосвітніх закладів, студентів-філологів, літературознавців; робота може використовуватись при написанні студентських та учнівських науково-дослідних та кваліфікаційних робіт.

Структура магістерської роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Творчість Ю. Яновського як предмет літературознавчих студій

Творчість Ю. Яновського вважається важливим надбанням української літератури ХХ століття. Його можна віднести до видатних представників неоромантичної літературної течії. Ю. Яновського вважають романтиком за стилем письма та світоглядом. Протягом життя його привертала яскраві характери та ситуації, де людина випробовувала власні сили, особливо події, що вимагали максимально відкритого виявлення людських рис. Мистецький стиль письменника відзначався емоційністю, патетикою та надзвичайною увагою до характерів зображуваних персонажів..

Ранні твори Ю. Яновського, зокрема романи «Чотири шаблі» та «Вершники» стали предметом дослідження багатьох літературознавців. На специфіку стилю його романів «Чотири шаблі», «Майстер корабля», «Вершники», а саме на умовність, патетику, символіку, публіцистичність звертали увагу О. Білецький, Г. Скульський, С. Шаховський, М. Пархоменко; сконцентрованість, емоційна насиченість, контрастність письма розглядалася в роботах С. Пінчука, О. Селівановського, Л. Новиченка, М. Пархоменка, В. Фащенко; особливості часо-просторової організації романів «Чотири шаблі» та «Вершники», їх емоційна наснаженість, звернення до фольклору, психологічна вмотивованість персонажів, роль пейзажної деталі привернули увагу Я. Гордона, Л. Арагон, Є. Шабліовського, М. Коцюбинської, З. Савченко, особливість організації художнього тексту, ритміка були в колі наукових інтересів І. Білодіда, К. Дуба, Н. Заверталюк, К. Фролової та інших дослідників.

Як вказує, Т. Гмиря, Ю. Яновському вдалося створити індивідуальний авторський курс, що виражає глибинний зв'язок з універсальними проблемами людського існування та вічними буттєвими істинами. Водночас

він належить до письменників, що відображають українську ментальність та літературно-фольклорну традицію. У контексті свого літературного покоління він виділявся націленістю на психологізм та автоінтерпретацію глибинних проявів душі героя [5, с. 23].

Крім того, Н. Мафтин наголошує на тому, що Ю. Яновський був письменником надзвичайної художньої енергії, яку не часто бачила історія світової літератури. Проте час, у якому він жив, не був сприятливим для розвитку його творчої сили. Він був справжнім романтиком, відданим високій красі народного та людського духу, здатним бачити унікальні закони всесвіту в одній людській постаті. Цього художника було дуже важко зламати, і це не вдалося до кінця. Навіть неодноразові напади критиків, що різали безпощадним ножом його твори, виплекані довгими днями і ночами, не могли позбавити його відданості мистецтву [18, с. 3].

До сторіччя від дня народження Ю. Яновського В. Панченко уклав книгу «Патетичний фрегат: роман Юрія Яновського «Майстер корабля» як літературна містифікація», де подано інтерпретацію роману сучасниками письменника, а також його рецензію в незалежній Україні. Про жанрові та стильові особливості роману «Майстер корабля» писали В. Агеєва, М. Зерова, В. Панченко [23, с. 209].

Як відзначала С. Журба, це є однією з найвиразніших особливостей ХХ століття – всепроникливість та всепроникненість стратегій влади, що реалізуються та утримуються завдяки дискурсивним механізмам, які функціонують на рівні підсвідомого та формують саме це підсвідоме [8, с. 50].

У висновку В. Панченко можна зазначити, що Ю. Яновський, під впливом зовнішніх тиску і обставин, пройшов важкий еволюційний шлях від неоромантизму до соцреалізму. Він почав з творчості, що відображала високі гуманістичні ідеали вітаїзму, але під тиском радянського режиму і критики змушений був відмовитися від своїх творчих принципів і самозречення.

В. Панченко вважає, що режим розчавив талант Яновського, змусивши його відмовитися від власного «Я» та самотності неоромантика [23].

У дослідженні Н. Яременко «Проза Ю. Яновського, О. Довженка, О. Гончара середини ХХ століття: інтенсифікація образності засобом повтору» акцентовано на специфіці художньої організації мистецького доробку письменників-романтиків.

Яновським-романтиком, вважає авторка, утверджується становлення нового героя, що має винятковий характер, цільну натуру, являє собою інтелектуально розвинену, самодостатню особистість, спрямовану в майбутнє, сповнену внутрішньої свободи, власної вибраності [39, с. 134].

Ю. Яновський, активний романтик ВАПЛІТЕ, так само, як і багато інших письменників, був змушений підкоритися впливу тоталітарного соцреалізму. Проте варто враховувати, що цей вплив більше стосувався його підсвідомості, а не формування її. Він належав не лише до суспільства, що накладало певні вимоги, але й до мистецтва, де існували свої закони. Таким чином, творчість Ю. Яновського та інших митців «розстріляного відродження» розвивалася в період «естетизації політичного життя».

Шлях до літератури Ю. Яновський розпочинав саме як поет, що мало відчутний вплив на його подальшу творчість, особливо на ранню, зокрема, на роман «Майстер корабля». Мова цього та інших творів є дуже своєрідною, його образи почасти символічно навантажені, а художні засоби – романтичні і поетичні.

Ю. Ковалів у своїй науковій праці про Ю. Яновського загалом схвально відгукується про тематику роману, називаючи його «гімном працьовитим рукам та силі їх єдності». Водночас він зазначає, що «Майстер корабля» є дещо нерівним і нечітким у своїй ідейній спрямованості, через що його важко сприймати як цілісний художній твір. Згодом роман надовго відходить на другий план у вітчизняній критиці, оскільки не відповідає вимогам пролетарської літератури [16, с. 165].

Через деякий час С. Плачинда актуалізував цю тему і зробив висновок про те, що роман «Майстер корабля» є філософським, багато в чому публіцистичним, гострим, викривальним, спрямований проти штучності і ремісництва в літературі, проти зайвого й міщанського несмаку в культурі.

Дослідниця Л. Кавун у своїй науковій праці «Художня модель ідеального світоустрою в романі Ю. Яновського «Майстер корабля» здійснила спробу інтерпретувати твір через призму концепції «романтики вітаїзму». На її думку, Ю. Яновський художньо втілює в образах своїх героїв «ідею розвитку людства в напрямку вдосконалення», звертаючись до мистецького осмислення парадигми Фіхте-Новаліса про значення особистості в історичному процесі. [13, с. 367].

У науковій статті «Роль біблійного інтертексту в романі Ю. Яновського «Майстер корабля» Т. Ткаченко досліджує художнє переосмислення біблійної символіки в цьому творі українського письменника. Авторка статті проводить паралелі на формальному та змістовому рівнях і доходить до висновку, що Ю. Яновський у романі «Майстер корабля» створив насичену картину людського буття, надаючи національній тематиці загальнолюдського значення [32, с. 395].

Говорячи про сучасні розвідки, не можна не згадати про Т. Гмирю. Дослідниця пише про те, що Ю. Яновський був письменником із такою потужною художньою енергією, якої не часто бачила світова література. Однак період, у якому він жив, не сприяв розвитку його творчого потенціалу. Він був романтиком, співцем глибокої краси народної та людської душі, здатним помічати особливі закони всесвіту в одній людській постаті. Зламати такого митця було надзвичайно складно, і цього не вдалося зробити до кінця. Його серце неодноразово боліло, коли критики безжально розчленовували його твори, створені протягом багатьох днів і ночей [5, с. 23].

Т. Гмиря також наголошує на тому, що творчість Ю. Яновського потребує окремого аналізу з рецептивної точки зору, адже його твори представляють собою синтез слова, музики та живопису, що демонструє його

непересічний талант. Оригінальні назви його прозових творів лише поверхнево досліджувалися, хоча вони додають глибини образу автора, який формується у свідомості читача під час взаємодії з текстом. Ретельно обрана тематика та проблематика творів Ю. Яновського дозволяють говорити про його майстерність у сфері художнього слова. Автор тонко відчував інтонації слів під час написання кожного твору, наділяючи своїх персонажів як позитивними, так і негативними рисами характеру [5, с. 23].

Т. Кльован обгрунтувала думку про те, що роман Ю. Яновського «Майстер корабля» став знаковим явищем у духовному житті України. Після критичних нападок у тридцятих-п'ятдесятих роках і періоду замовчування в сімдесятих-восьмидесятих роках, на межі ХХ і ХХІ століть він отримав нове дихання в літературознавстві, викликавши професійний інтерес до себе. Дослідники, аналізуючи поетику тексту, намагаються розкрити прихований за мистецькими дискурсами і алюзіями зміст, концептуальність проблематики, а також зрозуміти суть авторського підходу до творчості. Однією з ключових ідей роману є авторська концепція національної культури, яка в контексті твору перетворюється на своєрідну філософію. Ця концепція стала головною причиною звинувачень на адресу Ю. Яновського після публікації роману і призвела до його довготривалого замовчування. На цю проблему звертали увагу всі літературознавці, які досліджували «Майстра корабля» [14, с. 209].

Таким чином, дослідники творчості Ю. Яновського розглядали його стиль, творчу манеру, детально аналізували окремі твори, їх символіку, відзначали роль його художнього доробку в українській літературі, у включенні її в систему нових естетичних координат. Творчість Ю. Яновського є важливим надбанням української літератури ХХ століття, що демонструє високу художню майстерність та оригінальний підхід до відображення реалій тогочасного життя. Його твори, відзначені неоромантичним стилем, глибоким психологізмом та символізмом, не лише

відображають універсальні проблеми людського існування, але й українську ментальність та літературно-фольклорну традицію.

Аналіз його доробку українськими літературознавцями, такими як Т. Гмиря, Н. Мафтин, С. Журба, В. Панченко, Л. Кавун, засвідчує важливість дослідження поезики, художнього мислення, жанрово-стильових та проблемно-тематичних особливостей його творчості. Окремі дослідження також підкреслюють роль інтертекстуальних зв'язків та вплив тоталітарного режиму на творчість письменника.

Незважаючи на вплив тоталітаризму, Ю. Яновський зберіг вірність мистецтву і зумів створити твори, що залишаються актуальними й сьогодні. Тому подальше дослідження його творчості, включаючи специфіку вивчення в закладах загальної середньої освіти, є надзвичайно важливим для повного розуміння та оцінки його внеску в українську та світову літературу.

1.2. Парадигма романтики вітаїзму в українській літературі 20-30-х років XX століття

У контексті сучасних художньо-філософських пошуків особливий інтерес викликає творчість Вільної академії пролетарської літератури (ВАПЛІТЕ) і явище «романтики вітаїзму», що пов'язане з цією групою письменників. М. Хвильовий, О. Досвітній, О. Довженко, О. Слісаренко та інші українські письменники створили унікальну літературну філософію, зосереджену на національній специфіці та художніх аспектах творчого процесу. Вони поєднали світові літературні тенденції з українською традицією та створили своєрідний світогляд.

Феномен «романтики вітаїзму» залишається малодослідженим і викликає великий інтерес у вивченні української літератури. Це поєднання світових культурних впливів з українською національною традицією і стихією. Дослідження цього явища необхідне для розуміння еволюції української літератури та її місця в контексті світової культури [7].

Л. Кавун пише про те, що протягом багатьох десятиліть в українській науці існувала тенденція відкидати літературу «романтики вітаїзму» як естетично-художній факт. Якщо й згадували про неї, то, як правило, з метою ідеологічних маніпуляцій. Проте з початком поступової реабілітації української літератури 1920-х років у сучасній науці все частіше проводиться цілісний поліаспектний аналіз словесно-образного мистецтва того періоду. Визначаються особливості художньої парадигми, що склалася в умовах специфічного історико-культурного контексту модернізму [13].

Сучасний критичний дискурс відзначається зсувом акценту з аналізу особистих переживань до дослідження взаємних рефлексій між людьми, що вказує на поступову зміну підходу від зосередження на суб'єктивності автора до вивчення ключових властивостей художнього тексту, його функцій і значення окремих складових.

У науковій статті «Формалізм» із циклу «Думки проти течії» М. Хвильовий пояснював, що «романтика вітаїзму» слугує протиставленням «мистецькому ліквідаторству». При цьому він наголошував: «Хіба потрібно надавати такого великого значення тому, що «вітаїзм» схожий на «біологічний віталізм»?» Він свідомо опустив літеру «л», щоб «не давати приводу для спекуляцій своїм опонентам» [36].

Концепція «романтики вітаїзму», хоча й зауважена М. Хвильовим як незалежна, все ж має певний зв'язок із біологічним віталізмом. Прихильники віталізму вважали, що в живих організмах діє особлива нематеріальна, надприродна сила, яка відрізняє їх від неживої матерії. Ідеї такого світогляду можна простежити ще у творах Арістотеля, який зазначав, що живі істоти мають внутрішні цільові причини, що визначають їхню природу.

Хвильовий акцентував увагу не тільки на вітаїзмі, а на «романтиці вітаїзму», що відображає особливий душевно-емоційний стан особистості і є прагненням до ідеалу, що виходить за межі реальних умов, постійний пошук нового, тяга до нескінченності та відмова від застою буденності. Така романтика властива не лише романтизму як мистецькому методу, але й

іншим підходам у мистецтві, що зосереджуються на потягу до ідеалів, мрії про красу, соціальну та морально-етичну гармонію, навіть якщо це залишається лише перспективою, а не досяжною реальністю [36].

Ц. Тодоров звертає увагу на те, що для характеристики особливостей власної художньої майстерності митець шукає інше визначення. Так, у систему притаманних Ю. Яновському понять входить «романтика вітаїзму», саме той стиль, який він сам пропагує. Хоча насправді «романтика» для нього була метафоризованим образом. Це окрема психологічна категорія, яка має викликати дух протесту, боротьби, неспокою, активізувати життєвий процес людства, тому й виникло уточнення – романтика вітаїзму. Цілком зрозумілими видаються спроби критиків пов'язати творчу долю Ю. Яновського з неоромантизмом, про який активно заговорили на початку ХХ століття.

Т. Ткаченко пише, що «Майстер корабля» – роман, який було написано Ю. Яновським у 1927-1928 роках. Роботу митець розпочав в Одесі, а закінчував у Харкові. Твір майже одночасно здобув популярність, критики дали йому неоднозначні оцінки, але загалом роман був сприйнятий позитивно.

Т. Ткаченко зауважила, що роман написано письменником надзвичайно «сильного поетичного почуття», і є досить цікавим та надзвичайно оригінальним, його герої є привабливими, вольовими та самодостатніми. У відповідності до вимог соцреалізму дослідник знаходить і негативні риси роману, до яких відносить абстрактність письменника, спотворення національної культури, засуджує використання нових форм, шляхом зміни класичних, що призвело до «невиразності» структури роману [32, с. 395].

Прототипами героїв роману «Майстер корабля» Ю. Яновського були працівники Одеської кіностудії 1920-х років. Наприклад, художник В. Кричевський, який допомагав у створенні фільмів на історичні теми, у романі уособлював мудрого всезнаючого Професора. Він був визнаним

художнім авторитетом для кінематографістів, зокрема для О. Довженка та самого Ю. Яновського [3].

Обкладинку до першого видання роману виконав сам В. Кричевський. На ній зображено вітрильник, що нагадує жіноче обличчя східного типу, що символізує героїню Тайах, прототипом якої була артистка І. Пензо.

У творі «Майстер корабля» Ю. Яновський зосередився на мистецтві, пов'язаному з технікою, ремеслом, зокрема на кораблебудуванні. Він висловив уважність до самого творчого процесу та вміння цінувати рукотворну працю та досконалість ремесла.

У романі «Майстер корабля» тема митця та мистецтва розглядається у різних аспектах через персонажів, які є тісно пов'язаними з кіновиробництвом. Один із головних героїв, кіномайстер То-Ма-Кі, присвятив своє життя створенню культури своєї нації. Він представляє собою мікрокосм, енергія якого запускає макрокосм світової культури. То-Ма-Кі вбачає своє призначення у захисті і просуванні життя та честі своєї нації, її розквіту та розвитку. Для нього культура нації – це велика справа, за яку він готовий боротися.

У своїх міркуваннях герої висловлюють думку про те, що мистецтво окрилює людину, а через творчість вона здобуває безсмертя. Ця тема проходить через роман як один із ключових моментів, що розкриває сутність та перспективи мистецтва. Таким чином, «Майстер корабля» вирізняється у творчому доробку Ю. Яновського своєрідною концепцією мистецтва як сили, що надає сенс і значення життю, а також великим захопленням рукотворною працею та вмінням цінувати її досконалість.

Проблема культури української нації в романі «Майстер корабля» Ю. Яновського виступає як одна з ключових соціально-етичних проблем. У романі прослідковується романтична ілюзія української інтелігенції 1920-х років, яка ще не була розчарована та розчавлена тоталітарним режимом. В останніх словах роману втілено ідеал свободи думки й творчості, який асоціюється з радістю відчуття безмежного простору та гордістю за

«культуру нації». Для головного героя То-Ма-Кі культура стає своєрідною місією, за яку він готовий боротися, що відображається у його пристрасній клятві вірності цій ідеї.

Мистецтво і творча праця розглядаються як головні складові «Майстра корабля». У романі Ю. Яновського краса творчої праці втілюється в образах різних персонажів, які будують культуру нації. Цей мотив пов'язаний з історико-культурною епохою, натхненням, творчою еволюцією та мистецтвом загалом. Через образи героїв, таких як Сев, Редактор, Богдан, Професор, Тайах, розширюються просторові межі роману, а їхня творчість і праця вбачаються як будівництво прекрасного Корабля – культури нації.

У своєму першому великому творі «Майстер корабля» Ю. Яновський віддавав усе своє прагнення до прекрасного, свіжість пізнання та певну надмірність, яка впливала з його внутрішнього хлопчачого запалу, який супроводжував його творчість. До того як стати письменником, він був дитиною степу, але його давньою пристрастю завжди залишалося море, що й відобразилося в його романі: «Ми говорили про тонкий аромат степів, який може відчувати лише чутливий тубілець. Нескінченний, родючий степ, вкритий травою, приховав усі шляхи. Неначе море, його зелена поверхня хвилюється, а безліч відтінків щедро розсипано по землі, що пробуджена до життя. Високе, світле небо з блакитними переливами спускається до горизонту, блищить, наче дорогоцінне каміння, і наповнюється мелодіями степових птахів, які кружляють високо, майже невидимі. Степ, неначе корабель, здійняв свої вітрила. Море – це пустельний степ, з єдиним кольором і запахом. Через це людина прагне нових морів, далеких обширів і таємниць. Степ межує з морем, яке завжди зустрічає журавлів, що летять зі степу».

Отже, підсумовуючи, «Майстер корабля» Ю. Яновського справді можна вважати українським модерністичним романом нового типу. У цьому творі герої, подібно до самого автора, прагнуть до нових висот у творчій праці. Вони несуть дух неспокою і оптимізму, мають прагнення до нових творчих звершень, що відображає рух модернізму до новаторства та

експериментів у літературі. Біографічні алюзії, використані в романі, підкреслюють романтичність образів і надають художній картині твору екзотичності та життєвості. Герої, втілені в романі, як і їх реальні прототипи (О. Довженко, Ю. Яновський, І. Пензо, П. Нечеса, В. Кричевський), є сповненими сил і наснаги творцями нового мистецтва, які прагнуть відродити духовність української нації.

Таким чином, роман «Майстер корабля» не лише відображає «апофеоз духовного зросту неоромантика Ю. Яновського», але й визначає морально-етичну наповненість української нації, її духовну основу та почуття національної гідності, що творить нове життя.

Висновки до розділу 1

Творчість Ю. Яновського є значущим явищем в українській літературі ХХ століття, що відображає перехід від неоромантизму до соцреалізму. Його літературна спадщина включає глибокі роздуми про універсальні проблеми людського існування, висловлені через багаті символічні образи і патетичний стиль. Впливи літературно-фольклорної традиції і психологізму, що характерні для його творів, відзначаються багатьма літературознавцями.

Ранній творчий період Ю. Яновського зосереджений на висвітленні яскравих характерів і екстремальних ситуацій, що дозволяють розкрити глибинні прояви людської душі. Особливу увагу дослідників привернули його романи «Чотири шаблі», «Майстер корабля» і «Вершники», які поєднують патетику, умовність та емоційну насиченість з ретельним розкриттям характерів героїв. Незважаючи на значний тиск тоталітарного режиму, що змусив письменника відійти від неоромантичних ідеалів, творчість Ю. Яновського залишається виразним прикладом літературного спротиву і пошуку естетичної самобутності.

У сучасних літературознавчих студіях творчість Ю. Яновського розглядається через призму історичних, психологічних і філософських контекстів, що дозволяє глибше зрозуміти його внесок у розвиток української літератури. Незважаючи на зовнішні обмеження, його твори продовжують викликати інтерес і залишаються важливою частиною культурної спадщини України.

У 20-30-х роках ХХ століття українська література зазнала значного впливу романтики вітаїзму, що відзначалася інтеграцією світових культурних тенденцій із національними традиціями. Важливу роль у цьому процесі відіграли представники Вільної академії пролетарської літератури (ВАПЛІТЕ) – такі як М. Хвильовий, Ю. Яновський, О. Довженко. Вони розвивали концепцію вітаїзму, яка поєднувала елементи біологічного віталізму і романтики, пропагуючи ідеї активного життя та творчості як способу подолання реальності.

Феномен «романтики вітаїзму» залишається малодослідженим, але сучасний аналіз вказує на його значення для розуміння еволюції української літератури. Важливі дослідники, такі як Л. Кавун і Ц. Тодоров, підкреслюють, що романтика вітаїзму, як творчий і філософський концепт, пропагує емоційний запал і прагнення до ідеалів, що спонукало до переосмислення ролі мистецтва і творчості в суспільстві. Зокрема, роман Ю. Яновського «Майстер корабля» демонструє, як мистецтво може служити засобом для досягнення соціального і морального ідеалу, відзначаючи великий інтерес до технічної та культурної діяльності.

Крім того, важливо наголосити про те, що неоромантичний герой є важливим аспектом творів Ю. Яновського, відзначається особливими рисами, серед яких: прагнення до високих ідеалів, внутрішній конфлікт між мрією та реальністю, активний пошук власного шляху і сенсу життя. Такий герой часто опиняється в екстремальних обставинах, які перевіряють його моральні якості і силу духу. Він має високу духовність, патетику, і нерідко його діяльність зосереджена на боротьбі за справедливість або утвердження високих моральних принципів.

РОЗДІЛ 2

СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ НЕОРОМАНТИЗМУ В РОМАНІ Ю. ЯНОВСЬКОГО «МАЙСТЕР КОРАБЛЯ»

2.1. Неоромантичний герой в романі Ю. Яновського «Майстер корабля»

Неоромантизм – один із напрямів модернізму, що вирізняється зображенням унікальних особистостей і виняткових ситуацій, акцентом на пошуках світла серед темряви та заглибленням у внутрішній духовний світ людини. Цьому стилю властиві також таємничі та надприродні елементи. Герої неоромантизму, подібно до класичних романтиків XIX століття, прагнуть до ідеального життя, відрізняються силою волі, не бояться викликів і ризикують заради своїх мрій, захоплюючись романтикою. Обидва напрямки мають схильність до напружених, динамічних сюжетів, які часто розгортаються в екзотичних умовах.

Ю. Яновський, відомий як «бунтівний геній», сам по собі є яскравим представником неоромантизму, що, ймовірно, пов'язано з його життєвим досвідом. З дитинства Ю. Яновський страждав на серйозні хвороби та переніс шість небезпечних операцій, які кілька разів поставили його на межу життя і смерті, що сприяло формуванню в ньому сильного життєлюбства і потягу до краси навколишнього світу, а також здатності бачити і передавати прекрасне в своїй творчості. Щоб підтримати його в скрутні моменти, мати часто читала йому різноманітні твори. Уже з десятирічного віку Ю. Яновський почав писати вірші, де висловлював свою любов до природи, мрії про подорожі та тугу за морем і луками. У своїх «Міркуваннях про себе» він зазначив: *«Мета всього життя – об'їхати Землю по одному з меридіанів і погрітися на екваторі»*. Його чутлива, волелюбна і фантазійна натура сприяла тому, що він швидко став новатором у літературі. Завдяки своїм видатним творам Ю. Яновський став однією з ключових постатей неоромантизму XX століття [38, с. 26].

«Майстер корабля» є важливою віхою в творчості Ю. Яновського. Це перший роман, що побудований на його особистому досвіді створення тексту. Герої, сюжети та передісторія твору втілюють основні риси неоромантизму. Митець досконало демонструє свої творчі експерименти, оскільки його персонажі не обмежені конкретним соціально-історичним контекстом і простором, що дозволяє йому вільно формувати характери, створювати сюжети та виражати свої принципи неоромантичної поетики через універсальну модель світу. Хоча неоромантизм акцентує на інтуїції та фантазії, що часто суперечать реальності, художній світ Ю. Яновського базується на реальних подіях, але створює вищий рівень реальності.

Р. Мовчан наголошує на тому, що романтизм вітаїзму, представлений у «Майстер корабля», відображає світоглядні тенденції 20-х років. Основою вітаїзму є життєва філософія Бергсона, згідно з якою сенс і цінність життя полягають у безкінечному процесі творчості, а людський дух, який активно творить, отримує вищий статус. Прихильники вітаїзму вірять у рушійні сили життя, що пізнаються не через раціональне мислення, а через творче і інтуїтивне сприйняття реальності. Ця віра в надзвичайні творчі можливості людини яскраво відображена в «Майстер корабля», і Ю. Яновський не раз підкреслює своє захоплення творчістю в цьому творі [21, с. 135].

Науковиця Р. Мовчан додає про те, що праця Ю. Яновського «Майстер корабля» виявляє численні ознаки неоромантизму, серед яких можна виділити: ностальгію за Батьківщиною, інтертекстуальність, використання екзотичних елементів та мариністичних мотивів. Герої роману розкриваються через прагнення до творчості та гармонізації навколишнього світу, особливо рідної землі. Застосовуючи символічний образ кораблебудування, монтажно-асоціативну композицію та автобіографічні елементи, Ю. Яновський створює неоромантичний ідеал [21, с. 135].

Головний герой роману, То-Ма-Кі, виступає втіленням неоромантичного ідеалу митця, який прагне до творчого самовираження і вищої гармонії з оточуючим світом, бо говорить: *«Я люблю людські руки.*

Вони мені здаються живими додатками до людського розуму...Я бачу творчі пальці – тремтячі й нервові...Найбільше мені до вподоби руки творців. Перо і пензель, ніж і сокира, талановитий молоток!» [38, с. 57]. Його любов до «людських рук» символізує захоплення майстерністю і здатністю людини творити. У цих руках він бачить не лише інструменти праці, але й відображення людського розуму і душі. Руки творців, на думку То-Ма-Кі, здатні змінювати світ, адже кожне знаряддя – перо, пензель, ніж, сокира, молоток – є уособленням геніальної людської праці.

То-Ма-Кі не просто спостерігач життя, а активний його учасник, який розуміє і цінує процес створення. Він бачить у мистецтві спосіб пізнання світу і самого себе: *«Вона вмере, ця невгамовна рука, а витвори її житимуть»* [38, с. 66]. Ця ідея виразно відображена в романі через символіку кораблебудування: як створення корабля є складним і творчим процесом, так і життя людини наповнене пошуком, працею, відкриттями та випробуваннями.

Крім того, можемо ствержувати про те, що То-Ма-Кі втілює також образ неоромантичного героя, який досягнув гармонії з власним життям і світом навколо. Його слова відображають мудрість і внутрішній спокій, підкреслюють глибоку філософську натуру: *«дожити до глибокої старості я раджу всім. Тільки не несіть із собою недуг... Моїх років людина живе мозком. Це довершена жива істота, яку я ототожнюю з собою... Мені не хочеться тепер бути не тим, чим я є: ні президентом, ні Наполеоном, ні Колумбом. Я тепер усвідомив своє місце серед мільярдів літ людства, серед астрономічної кількості людських створінь і на мікроскопічній планеті. Молоді, я звик уже до небуття»*. Як герой неоромантизму, він не прагне величі чи зовнішнього успіху, як Наполеон чи Колумб, а навпаки, усвідомлює свою унікальність у контексті безкінечності людства і всесвіту, герой сприймає життя через призму індивідуальної духовної подорожі, що є ключовою рисою неоромантичної поетики.

Можемо сказати і про внутрішню складність То-Ма-Кі, персонажа роману «Майстер корабля», через призму неоромантизму: *«Уявіть собі юнака – невисокого і стрункого, з сірими очима і енергійним ротом, погляд насмішкуватий і впертий, руки, що люблять доторкнутись до забороненого й відчутти приємність там, де страшно. Руки, що люблять жінок і їхнє тіло, люблять парус і гвинтівку, а іноді полишають те й інше для любовного вірша. Людина без ідеалів, бо не знає авторитетів, без ворогів, бо вважає, що друг і ворог – два обличчя одного тіла, егоїст, бо не знає нікого не егоїста, цинік, бо так називають людей з їхніми думками, працівник і ледар в один час, бо думає, що людина працює для ліній лінується для того, щоб працювати...»* [38, с. 98]. Він не вкладається в традиційні рамки: його характер сповнений суперечностей, поєднання енергії та свободи, любові до життя та власних переконань. То-Ма-Кі втілює образ неоромантичного героя, який прагне індивідуальності, не визнає авторитетів і живе за власними законами.

Його насмішкуватий і впертий погляд, цинізм і одночасно прагнення до краси, чуттєвість та любов до жінок, парусів і мистецтва – все це створює образ людини, що бачить світ через свої власні переживання і відчуття, не піддаючись загальноприйнятим нормам.

Така подвійність – це віддзеркалення основних неоромантичних принципів, де герой прагне свободи і самовираження, незважаючи на суперечності та непередбачуваність життя.

Зокрема, описуючи людину без ідеалів, яка не визнає ворогів і друзів як щось постійне, персонаж демонструє неоромантичну віру в незалежність особистості. Його слова про прийняття природи, що молодіє і старіє одночасно, перегукуються з філософією життєвого циклу та постійного оновлення, властивою неоромантичним творам: *«Прийміть те й інше, як приймаєте ви природу, що молодіє й старіє разом, прийміть, як море, що молоде є завжди через свою старість. Хай у вас лишиється дотик думок і тоді, коли вітер рознесе прах і хтось виросте з вічної матерії* [38, с. 117].

То-Ма-Кі вважає життя циклічним, і це відображається у його філософії, що зводить людський досвід до природних процесів і вічного руху.

У словах: *«Не боятися ніколи помилок, бо той, хто боїться, швидко старіє, і в нього холоне голова»* – То-Ма-Кі відображає ще одну важливу рису неоромантичного героя – прагнення до свободи, сміливості та самовдосконалення через досвід, навіть якщо він супроводжується помилками. У його словах звучить заклик не боятися помилок, оскільки страх паралізує людину, робить її вразливою і веде до духовного застою та внутрішнього *«холоду»*. Це протиставлення страху і віри в активне, сміливе життя є характерним для неоромантизму, де помилки сприймаються не як поразки, а як частина життєвого шляху та зростання.

То-Ма-Кі втілює ідею того, що страх перед помилками робить людину слабкою та обмежує її творчий потенціал. Навпаки, сміливість і відкритість до нових можливостей, навіть якщо вони супроводжуються ризиком, є важливою умовою для збереження молодості духу та життєвої енергії. Його думка про те, що *«голова холоне»* через страх, вказує на те, що творчість і вільнодумство вимагають сміливості, ризику та відмови від застою, що гармонійно відповідає неоромантичному ідеалу постійного пошуку і розвитку, який не допускає страху або пасивності.

Як неоромантичний герой, То-Ма-Кі відчуває боротьбу між буденністю і високими ідеалами: *«Я вступаю до смуги повсякденних інтересів, приїздів на фабрику ранком, переглядів, розмов, директив, сварок, монтажів – усього того, з чого складається ціле наше життя, коли викреслити з нього неділі та весни»* [38, с. 167]. У його словах звучить легкий сум через необхідність занурення у повсякденні справи, однак він також приймає це як частину реальності. Незважаючи на цю буденність, То-Ма-Кі зберігає в собі прагнення до творчого і духовного зростання, яке дає йому вихід за межі матеріального, буденного світу. Це бажання гармонії між повсякденністю і натхненням – основна риса неоромантичного світогляду, де буденне не

повинно пригнічувати, а повинно існувати в балансі з великим духовним світом творчої особистості.

Цитуючи головного героя: *«Колись, за моїх молодих часів, люди, що писали книжки, прагнули комфорту, розкішної кімнати і спокійного сидячого життя»*. *«Треба не губити напрямку, бачити попереду верхів'я гори й іти крізь хащі»*, можемо говорити про те, що у То-Ма-Кі проявляється його філософія та внутрішня боротьба, що характерна для неоромантичного героя. Перша частина цитати розкриває контраст між минулим і сучасним ставленням до творчого процесу. Колись письменники прагнули комфорту, спокою та усамітнення для створення своїх творів, що символізує статичне, відокремлене від світу життя. Однак для То-Ма-Кі, творчість асоціюється не з комфортом, а з активним, динамічним процесом, який часто вимагає боротьби й виходу за межі звичного.

У другій частині він підкреслює необхідність не втрачати напрямок, рухатися вперед, незважаючи на труднощі, символізовані *«хащами»*. Це виразна неоромантична ідея – прагнення до високої мети, досягнення якої вимагає сили волі, внутрішньої свободи і готовності долати перешкоди. *«Верхів'я гори»* – це метафора духовного або творчого ідеалу, до якого потрібно йти, навіть якщо шлях важкий і незрозумілий.

Отже, на прикладі головного героя роману Ю. Яновського *«Майстер корабля»* – То-Ма-Кі, ми бачимо як проявляється неоромантичне прагнення до самопізнання та самовдосконалення через перешкоди, зберігаючи ясність мети і рухаючись крізь життєві *«хащі»*. Його філософія відображає пошук сенсу життя та творчості не в комфорті чи зовнішніх досягненнях, а в процесі боротьби, подолання та прагненні до вершин. Він сприймає життя як постійну подорож, де важливий не стільки результат, скільки сам шлях до гармонії і внутрішнього ідеалу.

Неоромантизм, представлений у *«Майстрі корабля»*, переплітається з мотивами боротьби між духовними і матеріальними цінностями, а сам герой

виступає уособленням творчого ідеалу, який долає буденність через мистецтво і незламне прагнення до гармонії зі світом і собою.

Зокрема, важливо підкреслити й те, що Ю. Яновський у своєму першому великому творі втілює не лише прагнення до прекрасного, а й свіжість нових відкриттів, що супроводжувалася певною емоційною надмірністю, властивою його юнацькому запалу. Степ і море – ці елементи були для нього символами, до яких він тягнувся, залишаючи за собою задушливі кабінети кіностудії. Хоча Ю. Яновський був дитиною степу, його глибока пристрасть до моря знайшла яскраве відображення в його романі: *«Ми розмовляли про ніжні пахоці степів, які може відчутти лише чутливий ніс тубільця. Безконечний, родючий степ поріс травою й поховав дороги. Як у морі, хвилюється його зелена поверхня, багато фарб розкидано по степу, щедрих, щирих фарб збудженої землі. І високе біде небо блакитними шовками звисає до обривів, дзвенить відблисками дорогого каміння, голубими переливами степової тайни й високими, наче з безвісти донесеними, мелодіями степових птахів, що приліпилися десь у небі й ніяк не знайти їх простим оком. Пливе степ, наставивши вітрила. Море – пустельний степ одного обарвлення й одного запаху. Через це людина шукає інших морів, дальших обривів і солодшої тайни. Степ межує з морем, що завше приймало на свої вітри журавлів із степу»* [38, с. 17].

С. Журба пише про те, що ці дві складові стильової палітри настільки злилися, що романтичний мотив моря пронизує кожен фразу, образ і тропи твору. У романі відчувається морське повітря, завзяття, творче натхнення і екстаз, немов море звучить на кожній сторінці. Романтика моря захоплювала мрійливу душу молодого письменника Д. Конрада, з творів якого український автор запозичив деякі факти з життя моряків та любов до моря, а також неоромантичний пафос [9, с. 112].

У творчості Ю. Яновського образ моря виступає як романтичний символ, що повністю передає ідею творчих пошуків, розкриває таємницю зв'язку між теперішнім і майбутнім, втілює невгамовні пориви людської

душі. У романі «Майстер корабля» море займає центральне місце і щедро насичує твір мариністичним колоритом. Воно асоціюється з високими життєвими прагненнями героїв. Море стає свідком усіх подій, випробовує силу та витривалість людини, служить мірилом прекрасного й ганебного.

Одним із ключових неоромантичних мотивів у романі «Майстер корабля» є тема повернення на Батьківщину. Історії Богдана та хазяїна трамбака, до яких оповідач неодноразово звертається, демонструють кілька різних аспектів цього повернення. Розповіді цих персонажів наповнені кольорами екзотичних країн, які вони відвідали, таких як Магелланська протока, Балканський півострів, Філіппінські острови, Ява та інші. У їхніх пригодах та авантюрах, що також є характерними для неоромантичної поезики, проявляються детективні елементи.

У цих ситуаціях домінує контраст «свій/чужий», виражений через переживання, сум, ностальгію та бажання повернутися до рідного краю. Психологічний образ «свого» постає як символ Батьківщини, що розгортається в монологах, описах, подіях і діалогах. Для Богдана рідна земля – це Море і Місто, які втілюються у спілкуванні з новими людьми та участі в будівництві корабля. Для хазяїна трамбака образ рідної країни обмежується лише морем, яке він сприймає як символ життя і протилежність монастирю, від якого намагався втекти після втрати коханої [38, с. 225].

Не можна не звернути уваги на мариністичну символіку, що містить глибокі філософські аспекти: *«Коли барометр падає, море штормує, багато подій приходить таких, що дивно стає, де вони могли взятися, жахливі. У скаламученій воді моря, у розлютованому повітрі березаносяться отруйні рухання. І навіть по штормові є небезпека їхніх шкідливих впливів»* [38, с. 169]. Морська стихія в творі являє собою своєрідне відображення подвійної природи: з одного боку, вона символізує свободу духу, креативне мислення та прагнення до волі, а з іншого – виступає руйнівною силою, здатною загрожувати людині.

Як уже згадувалося, образ Богдана пронизаний романтикою моря. Його незвичайна поява в романі та події, в які він потрапляє, створюють атмосферу таємничості і загадковості. Цей ореол зберігається навіть під час ближчого знайомства з героєм. Письменник наділяє його рисами людини, яка прагне до повноти життя, створюючи особистість, що є водночас сильною, загартованою морськими вітрами, здатною на відчайдушні вчинки, і чутливою, з ніжною душею, вірною своїм друзям і морю.

Ю. Яновський зазначає, що *«це неймовірний оптиміст. Він належить до тих людей, з якими всі одвічні питання спрощуються до розмірів однієї фрази. Народження чи смерть – вони сприймають так примітивно, що це зовсім не стає для людини на перше місце і не затуляє бадьорості й радості»* [38, с. 134]. Ю. Яновський даними словами підкреслює здатність Богдана спрощувати складні питання життя до простих істин. Його ставлення до народження та смерті ілюструє філософію вітаїзму, де акцент робиться на життєствердність і активне сприйняття реальності. Цей оптимізм, який панує в його характері, є важливим елементом вітаїзму, адже герой не лише приймає реальність, але й шукає в ній позитивні аспекти, навіть у найскладніших ситуаціях.

Спосіб, яким Богдан знаходить радість у нещасті та натхнення в болі, свідчить про його філософію активного життя, що також відображає романтичні тенденції, де персонажі часто переживають трансформацію через страждання, перетворюючи труднощі на джерело сили та мотивації. Його здатність сміятися перед лицем страху демонструє не лише мужність, а й оптимістичний погляд на життя, який є характерним для вітаїзму.

Богдан, як його характеризує То-Ма-Кі, є уособленням неоромантичного героя, для якого оптимізм та цілісне сприйняття життя стають ключовими рисами: *«За такими людьми мимоволі йдуть. З ними дуже легко жити. Вони сприймають життя в цілому, в нещасті знаходять радість, у болі – чують натхнення, в страхі – знають сміх. Їх натовп висуває наперед. Вони – співаки, що знають силу пісень і співають їх у такт*

ході» [38, с. 176]. Він належить до людей, які не надають надмірного значення фатальним аспектам буття, таким як народження чи смерть. Натомість він знаходить у повсякденних моментах джерело натхнення, радості та сили, що яскраво відображає неоромантичну ідею віри в життєві сили та невичерпні можливості людської душі, яка здатна протистояти будь-яким труднощам і перетворювати негативні досвіди в позитивні.

Варто підкреслити й те, що здатність героя Богдана сприймати життя в цілому, знаходити радість навіть у нещасті й черпати натхнення з болю свідчить про гармонію з внутрішнім світом і природою, що відповідає неоромантичному баченню героя як частини космічного цілого. Богдан символізує силу духу, незламність і творчий підхід до життя, який допомагає йому знаходити вихід із найскладніших ситуацій. Його постать як *«співака, що знає силу пісень»* уособлює митецьку натуру, здатну перетворювати життя у творчий процес. Ця риса – знаходження краси і натхнення в будь-яких життєвих умовах – підкреслює його неоромантичний ідеал: вірити в життя і його можливості, долати труднощі не через героїзм, а через природну здатність людини радіти й творити в будь-яких умовах.

Опис такого неординарного персонажа, на нашу думку, узгоджується з визначенням неоромантизму, запропонованим З. Савченко: «Неоромантизм намагається звільнити індивідуальність з натовпу, розширити її права та надати можливість знаходити однодумців. Якщо ж особистість є винятковою і активною, то їй слід піднімати інших до свого рівня, а не знижуватися до їхнього, щоб уникнути моральної самотності або казарменного існування». Таким чином, Ю. Яновський, дотримуючись принципів неоромантизму, використовує образ Богдана, щоб розв'язати проблему «любовного трикутника», поєднавши цього героя з не менш загадковою і сильною особистістю – Тайах [28, с. 193].

Отже, образ Богдана в романі «Майстер корабля» є складним і багатограним, втілюючи основні принципи неоромантизму та романтики вітаїзму. Персонаж роману Ю. Яновського символізує активне життя,

оптимізм і здатність знаходити радість у будь-якій ситуації, стає уособленням людської сили та чутливості, запрошуючи читача замислитися про глибину людських переживань і сенс життя. Роман «Майстер корабля» відзначається сміливою неоромантичною тематикою, яка зосереджена на морі та кіномистецтві. Метод написання твору є унікальним для свого часу, адже читач стає співучасником у створенні нового українського модерного роману. Ліричний образ моря пронизує весь текст, і з ним пов'язані всі персонажі, хоча для кожного з них його роль у житті різна. Для матроса Богдана море є сутністю його існування, тоді як для режисера Сева і сценариста То-Ма-Кі воно виступає джерелом натхнення і зразком для самовдосконалення.

2.2. Проблема «митець і мистецтво» у творі

У романі «Майстер корабля» Ю. Яновського проблема митця та мистецтва розкривається через кілька різних аспектів. Ця тема передусім втілюється в образах головних героїв: кінорежисера То-Ма-Кі та його друга Сева, які займаються кінематографом, а також письменника Генрі, сина То-Ма-Кі, і балерини Тайах. Усі ці творчі особистості по-своєму висловлюють своє бачення мистецтва, і з їхніх роздумів поступово формується думка про те, що творчість надихає людину і робить її безсмертною.

За словами, С. Босак, То-Ма-Кі, який є оповідачем у романі, все своє життя присвятив створенню культурних цінностей для свого народу. Його мова наповнена образами й символами, що підкреслюють його глибоке особисте ставлення до своєї справи. *«Сімдесят років стою я на землі, пройшли переді мною покоління чужих і рідних людей,»* – говорить він, вбачаючи у своїй діяльності захист і розвиток культури, яку він символічно називає *«нареченою»* [38, с. 183]. Для нього культура нації – це могутній корабель, що пливе морями світу, і в її ідеї він бачить найвищий сенс свого життя [2].

Не менш важливо і те, що у романі образи корабля та його будівника відіграють ключову символічну роль. Ю. Яновський детально зупиняється на тому, як із великою майстерністю та старанністю здійснюється процес будівництва корабля, підкреслюючи важливість вибору матеріалів для різних частин, таких як киль, щогли, шпанти, мачти, палубні дошки й сволоки. За керівництво цього процесу відповідає Професор – персонаж, наділений глибинною мудрістю і знаннями. У певний момент він звертається до молодого То-Ма-Кі з питанням: *«Чи маєте ви самі всю ту енергію й завзяття, упертість і хоробрість, які ви пробуджуєте в інших?»* [38, с. 129]. Це питання символічно спрямоване до цілого молодого покоління, яке захоплене ідеями революцій і відродження, але часто бракує наполегливості та рішучості для їх реалізації.

Як зазначає літературознавець Н. Заверталюк, будівництво корабля у романі стає метафорою для створення нової держави, втіленням тих ідей, які повинні втілюватися в життя через конкретні дії. Корабель тут виступає як символ національного становлення, а процес його будівництва – як уособлення тривалої й нелегкої праці, необхідної для побудови міцної держави. Образи моря і корабля у творі асоціюються з поняттями свободи і державності, підкреслюючи зв'язок між мрією про незалежність і конкретною діяльністю задля її досягнення [11, с. 101].

У творі «Майстер корабля» ліричний образ моря є постійною символічною присутністю. Через нього Ю. Яновський виражає прагнення до творчої свободи, бажання героїв обирати нові, незвідані шляхи, відкидати стереотипи в мистецтві й шукати оригінальні підходи. Прагнення героїв вирушити у відкрите море символізує їхнє бажання здобути свободу як у житті, так і в мистецтві. То-Ма-Кі в своїх спогадах зазначає: *«Я ніколи не любив ходити по дорогах. Тому я й люблю море, що на ньому кожна дорога нова, кожне місце – дорога»* [38, с. 171]. Це висловлює не лише його відчуття свободи, але й його філософію творчого пошуку, де кожен крок – це нове відкриття, новий шлях.

Також Ю. Яновський вводить у твір образ Міста, який уособлює омріяний рідний берег. Для кожного з героїв цей берег символізує щось особисте, але водночас є спільним символом батьківщини. Місто виступає як узагальнений образ, який втілює головну ідею твору – відданість рідній землі. Таким чином, «Майстер корабля» стає романтичним трактатом про мистецтво й життя, наповненим афористичними висловами, через які автор утверджує свої естетичні принципи. Серед них: *«Людина – натура творча. Людині треба, щоб її робота залишалася після неї самої жити»*, що підкреслює значення творчості в житті кожної людини, та: *«Радісна праця — ознака творчості»*, яка відображає суть справжньої творчої діяльності.

Л. Кавун пише про те, що Ю. Яновський також розглядає муки творчого процесу, показуючи, як персонажі працюють над сценарієм, розмірковують над роллю натхнення, інтуїції та творчих підйомів духу. Центральним символом роману стає корабель, який, будучи не бутафорним, а справжнім, створеним за старовинними кресленнями, символізує шлях духовного відродження українців. Цей корабель уособлює новий, автентичний шлях розвитку нації, заснований на справжніх цінностях, перевірених часом. Паралельно з процесом будівництва корабля, герої, зокрема То-Ма-Кі, постійно обмірковують глибокі ідеї, що підкреслюють важливість мистецтва та духовного зростання для суспільства [12, с. 367].

В романі «Майстер корабля» образ Генрі тісно пов'язаний з темою культуротворчої діяльності та вічного прагнення людини до свободи. Генрі виступає як взірець індивіда, здатного піднести до себе інших людей через власний приклад. Як письменник, він символізує розуміння свободи, яке досягається через інтелект і самодисципліну. Він втілює ідеал людини Планети, яка володіє не тільки своєю волею, але й духовною самодостатністю, прагнучи далекоглядності та гармонії між емоціями й розумом [18, с. 7].

Генрі докоряє своєму брату Майкові за невміння контролювати емоції, наголошуючи на необхідності самовиховання та особистісного зростання.

Він вірить, що людина повинна постійно рухатися вперед і прагнути до нових горизонтів, навіть коли здається, що шлях перекрито. Його слова наголошують на важливості невинного руху вперед, постійного прагнення до нових можливостей і непохитної віри в майбутнє: *«Стоячи на місці, людина рухається назад»*. Ця ідея відображає власне розуміння Яновським сутності людського розвитку – безперервне вдосконалення, жага до простору і руху як символ справжньої свободи та життєвої енергії.

Один з епіграфів до твору, що йде першим: *«Забирайте ж із собою в путь, виходячи з м'яких юнацьких років у суворе, загартоване мужність, – забирайте з собою всі людські почуття, не залишайте їх на дорозі: не піднімете їх потім!...»* [38, с. 33]. Важливість цього висловлювання полягає не лише в його змісті, а й у наголошеному прагненні автора глибше розкрити головну думку національної літератури – необхідність збереження людяності в людині. Особливу вагу має емоційність у вираженні цієї ідеї: крилатість, порив до висот, співоча природа творення людяності. Яскравим прикладом є роздуми Професора про творчу сутність людини, яка має залишити після себе щось вартісне. Лише тоді людина працюватиме з натхненням, подібно до співу.

У мемуарах То-Ма-Кі багато роздумів про високе покликання людини, про пошук істини як основи мистецтва, про спрямованість на майбутнє і необхідність боротьби з застарілими переконаннями. У цих думках проявляється його відданість великій місії формування людської культури. Коли То-Ма-Кі говорить, що єдина його *«наречена»* в житті – це культура нації, під цими словами підписався б і сам Ю. Яновський. Для нього культура нації символізує духовність, здатну об'єднувати народи та країни. *«Для неї, – пише То-Ма-Кі, – я був сміливим і наполегливим, заради неї я хотів стояти в перших рядах борців за її процвітання. Для неї я полюбив море, поставив на гербі якір... як символ, прийнятий усіма морями світу...»* [38, с. 98].

У романі «Майстер корабля» праця піднесена до рівня мистецтва, а розповідь насичена глибокими психологічними роздумами про роль людини

в суспільстві, молодих кінематографічних ентузіастів, зростання української інтелігенції та секрети творчої діяльності. Історія створення вітрильника для зйомок набуває багатозначного символізму. Символічне мислення в творі відіграє ключову художню функцію, дозволяючи автору через мистецькі узагальнення естетично та переконливо передати глибинні філософські питання буття, внутрішні переживання та прагнення героїв.

Назва твору є символічною: майстер корабля – це творець нового світу. Образи То-Ма-Кі та Сева випромінюють символічне світло, адже вони намагаються не втратити можливість *«шукати на землі вогні й ставити їх на березі ріки в майбутнє»*. Ці герої уособлюють вітаїзм – життєвий імпульс, який є невід’ємною частиною гармонії всесвіту.

Отже, підсумовуючи, можемо говорити про те, що роман «Майстер корабля» створений письменником-романтиком, який був захоплений морем, життям і людьми. У ньому утверджується «романтика вітаїзму» – незламне життєлюбство, що надихало багатьох митців 1920-х років. Ю. Яновський оспівав вільний творчий дух української людини, пробудженої до нового життя.

У романі «Майстер корабля» Ю. Яновського проблема «митець і мистецтво» займає центральне місце, розкриваючи важливі питання творчого шляху, ролі митця в суспільстві та духовного зростання. Ця тема розглядається через різні аспекти життя героїв, зокрема через їхні погляди на мистецтво і те, як вони втілюють свої ідеї у творчості.

То-Ма-Кі, кінорежисер та головний герой роману, є символом митця, який повністю присвятив себе мистецтву. Його життя та творчість демонструють важливість не лише естетичного, а й соціального аспекту мистецтва. Він вбачає у мистецтві не просто творчий процес, але й спосіб служіння суспільству та розвитку національної культури. Мистецтво для нього – це вічний процес пошуку нових шляхів та вираження глибоких ідей, що здатні надихати й змінювати суспільство. Образ корабля, який буде То-Ма-Кі, є символом мистецтва та творчості, які вимагають наполегливої праці,

майстерності й терпіння. Корабель уособлює шлях до духовного відродження нації, а його будівництво – це процес творення нової культури, заснованої на справжніх цінностях.

Через образи моря та корабля Ю. Яновський висловлює прагнення митців до свободи. Море стає символом творчого пошуку, відкриття нових горизонтів, відмови від стереотипів. Цей образ тісно пов'язаний із прагненням героїв вирушити у незвідане, підкреслюючи їхнє бажання здобути як мистецьку, так і особисту свободу. У романі також підкреслюється важливість самодисципліни та відповідальності митця перед суспільством. Генрі, син То-Ма-Кі, є уособленням індивідуальної свободи та інтелектуальної самодостатності. Він вірить, що справжнє мистецтво народжується не лише з натхнення, але й із постійної самовдосконалення та праці над собою.

Таким чином, у романі «Майстер корабля» Ю. Яновський розкриває глибоку філософію мистецтва, показуючи його як вищу форму духовної діяльності, яка формує людину і робить її безсмертною.

Висновки до 2 розділу

У романі «Майстер корабля» Ю. Яновського можна яскраво простежити вплив неоромантизму та романтики вітаїзму на розвиток тематики і персонажів. Центральний герой, який прагне реалізувати свої творчі ідеали, втілює у собі конфлікт між індивідуальним бажанням і суспільними обмеженнями. Його шлях – це не лише особисте самовизначення, але й символічний пошук нових горизонтів, що відображає загальний дух епохи. Аналізуючи риси неоромантизму у творчості Ю. Яновського, ми виділили декілька ключових аспектів:

– у центрі творів знаходиться яскрава та унікальна особистість, яка бореться з буденністю та сірою реальністю; – головні персонажі стикаються з важким вибором: дружба чи кохання, країна чи родина;

– автор зосереджується на вивченні внутрішнього світу своїх героїв, заглиблюючись у їхні потаємні духовні переживання; – герої Ю. Яновського прагнуть до досконалості у всіх аспектах, намагаючись виділитися аристократизмом і ідеалізованим баченням життя.

Творчість Ю. Яновського демонструє, як мистецтво може слугувати не лише як спосіб вираження емоцій, але й як інструмент для осмислення соціальних змін. Вітаїстичні мотиви, що акцентують увагу на життєствердності і прагненні до активної дії, підкреслюють важливість самоствердження героя через творчість і вміння долати труднощі. Ця взаємодія між особистісними прагненнями та соціальним контекстом створює глибоку ідентичність персонажа, відкриваючи нові можливості для розвитку не лише його, а й суспільства в цілому.

Таким чином, роман «Майстер корабля» Ю. Яновського є яскравим прикладом того, як література може відображати не лише особисті переживання, але й ширші соціальні трансформації. Герой стає носієм ідеї про те, що творчість і емоційний досвід здатні змінити світ, роблячи його більш багатограним і наповненим сенсом.

РОЗДІЛ 3

ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ Ю. ЯНОВСЬКОГО НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ В ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

3.1. Специфіка опанування монографічної теми на уроках літератури в 11 класі

Вивчення літератури є фундаментальним процесом, який має значний вплив на інтелектуальний, емоційний та соціальний розвиток людини. Його значення виходить далеко за межі освітнього процесу, охоплюючи широкий спектр дисциплін та сфер людської діяльності. При цьому здійснюється когнітивний розвиток, адже література збагачує лексичний запас, формує граматичну правильність та розвиває стилістичні вміння; сприяє формуванню критичного мислення: аналіз літературних текстів стимулює розвиток аналітичних здібностей, вміння виділяти головну ідею, аргументувати свою точку зору та оцінювати різні перспективи; розвиває творче мислення, стимулюючи уяву, креативність та здатність до абстрактного мислення. Вивчення літератури є багатограним процесом, який має значний вплив на розвиток особистості. Воно не лише збагачує знаннями, а й формує навички критичного мислення, творчості, емпатії та соціальної адаптації. Література сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості, здатної до самостійного мислення та творчого самовираження.

Опанування монографічної теми на уроках літератури передбачає глибокий і детальний аналіз творчості одного автора, літературного напрямку, жанру або певного історичного періоду. Це дає змогу учням сформувати цілісне уявлення про об'єкт дослідження, розвинути аналітичні навички та критичне мислення. Вивчення монографічної теми – це ефективний метод навчання літератури, який дозволяє учням не тільки отримати знання про конкретного автора або літературний напрям, але й розвинути цілий комплекс умінь і навичок, необхідних для успішного навчання і подальшої професійної діяльності.

Методика вивчення української літератури активно вивчає проблему шляхів опанування монографічної теми в закладах середньої освіти (Г. Беленький, М. Кудряшов, Т. Курдюмова, О. Мазуркевич, В. Неділько, Є. Пасічник) звертаючи увагу на важелі, які впливають на вибір методів і прийомів у конкретній навчальній ситуації. На думку ряду методистів (О. Бандури, Н. Волошиної, В. Гречинської, О. Мазуркевича, Л. Сімакової, З. Шевченко), шляхи літературного аналізу у рамках вивчення такого типу тем мають неоднаковий вплив на учнів, бо діють різні текстові чинники.

Дослідники пропонують порядок розумових операцій читачів задля формування у них навчальних умінь:

- як готуватися до відповіді на питання за текстом виучуваного твору.
- як готуватися до відповіді на питання за частиною розділу чи всім розділом.
- як відповідати на проблемне питання тощо [29, с. 22].

Курс української літератури містить значний потенціал для формування світоглядної системи й загальної культури молоді. Її вивчення реалізується у взаємодії вітчизняної та світової літератури, історії, культури, філософії, взаємозв'язках із іншими художніми текстами та явищами мистецтва. Ю. Бондаренко підкреслює, що головною увагою учасників навчального процесу завжди стає літературний твір, завдяки чому текстоцентризм можна вважати одним із ключових дидактичних і літературознавчих принципів, який значною мірою визначає особливості уроків літератури [1, с. 7]. На думку дослідника, робота з художнім текстом повинна займати основну частину заняття (80-90% часу), тоді як на інші види інформації (історико-літературну, біографічну, теоретичну) варто відводити лише 10-20% навчальних годин [1, с. 7]. Науковець також акцентує на принципі контекстності, який посилює роль текстоцентризму у вивченні літератури, наголошуючи на важливості надання школярам певних «точок опори» (теоретичних, біографічних, історико-літературних) для глибшого

розуміння тексту та авторського задуму, що сприяє змістовному діалогу читача з твором і автором.

Монографічна тема присвячується знайомству із життєписом одного письменника і вивченню його твору і буває здебільшого двох типів:

- опанування інформації про життєвий шлях і творчість митця та аналіз його знакових творів;
- текстуальний багатоплановий аналіз твору, який включає вивчення його поетики, проблематики й мовних особливостей.

Отже, опанування монографічної теми на уроках літератури в 11 класі має низку специфічних аспектів, які враховують вікові й психологічні особливості учнів, а також спрямованість на глибший аналіз художніх текстів. Учні цього віку здатні розуміти складніші форми, що вимагає розвинених аналітичних навичок і вміння співвідносити текст із контекстом та авторськими ідеями. Крім того, опанування монографічної теми на уроках літератури в 11 класі передбачає глибокий аналіз внутрішнього світу персонажів, стилістичних і емоційних аспектів тексту, а також здатність учнів зрозуміти авторські ідеї та філософські роздуми.

3.2. Методична модель вивчення творчості Ю. Яновського на уроках літератури

Вивчення творчості Ю. Яновського на уроках літератури вимагає застосування ефективних методичних підходів, які сприяють глибокому осмисленню його творів та активному залученню учнів до процесу навчання. Згідно з навчальною програмою, розробленою на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 23.11. 2011 р. № 1392), Концепції профільного навчання у старшій школі (наказ МОН України від 21.10. 2013 р. № 1456), з урахуванням ідей «Концептуальних засад реформування середньої школи «Нова українська школа»», «Основ стандарту освіти «Нова українська

школа», експериментальної авторської програми з української літератури для 10-11 класів Інституту педагогіки НАПН України (2017 р.), оновленої програми з української літератури для 10-11 класів Інституту літератури НАН України (2017 р.), під редакцією Г. Усатенко та О. Фасолі, при вивченні розділу «Прозове розмаїття» учні вивчають творчість Ю. Яновського [20, с. 27].

На заняттях мають розглядатися такі питання, як-от: творча біографія письменника письменника. Ю. Яновський і кіно. Романтичність світовідчуття і новаторство митця. Романтизована стихія національно-визвольного руху (роман «Чотири шаблі»). «Майстер корабля»: роман-містифікація, динамічний, модерний сюжет, умовність фабули, зміщення часопростору. Проблеми творення нової української урбаністичної культури; самоусвідомлення і пошук власного «я» новою українською людиною в новій дійсності. Прототипи персонажів твору та їхнє неоромантичне представлення - То-Ма-Кі, Режисер, Сев, Тайях; символічні образи Міста, Моря. Морально-етичні колізії твору. Національне кризь призму загальнолюдського. ТЛ: художній час і простір; роман-містифікація. Суспільний та мистецький контекст: суспільний контекст – Українська народна республіка; армія УНР; діяльність Центральної ради; злет української державності. Мистецький контекст – діяльність Одеської кінофабрики; Одеса – центр формування кіноіндустрії в Україні.

Предметні компетентності:

Учень / учениця:

- називає факти з життя і творчості письменника, згадує 2-3 його твори; характеризує особливості світосприйняття і світогляду митця та їхній вплив на його творчість; розповідає про діяльність Ю. Яновського на Одеській кінофабриці; аналізує морально-етичні конфлікти роману «Майстер корабля»; досліджує художні образи, визначає їх символічне значення та ознаки неоромантизму; демонструє, як автор відображає національні теми через загальнолюдські мотиви; пояснює зміст понять «умовність

зображення», «художній час і простір» та вмiє їх використовувати пiд час аналізу художнього твору.

Ключові компетентності:

Учень / учениця:

- користується різноманітними джерелами інформації; презентує свої власні досягнення; усвідомлює межі своїх знань і незнань; аналізує та інтерпретує твір з перспективи національної культури та загальнолюдських цінностей [20, с. 27].

Творчість Ю. Яновського є важливим етапом у вивченні української літератури, його твори містять глибокі філософські роздуми, соціальні та культурні аспекти, що потребують ґрунтовного аналізу та активного залучення учнів. Для досягнення цього на уроках літератури нами була розроблена методична модель, яка передбачає використання інтерактивних технологій (рис. 3.4.).

Методична модель вивчення творчості Ю. Яновського на уроках літератури із використанням прийомів інтерактивної технології

Цілі та завдання моделі:

1. Цілі:

- розвивати у учнів критичне мислення та навички аналізу;
- формувати уміння вести дискусії та аргументувати свою точку зору;
- залучати учнів до активного сприйняття літератури через різноманітні методи роботи.

2. Завдання:

- ознайомити учнів з основними темами та образами творів Ю. Яновського;
- сприяти розвитку комунікативних навичок у груповій роботі;
- стимулювати інтерес до літератури через творчі завдання.

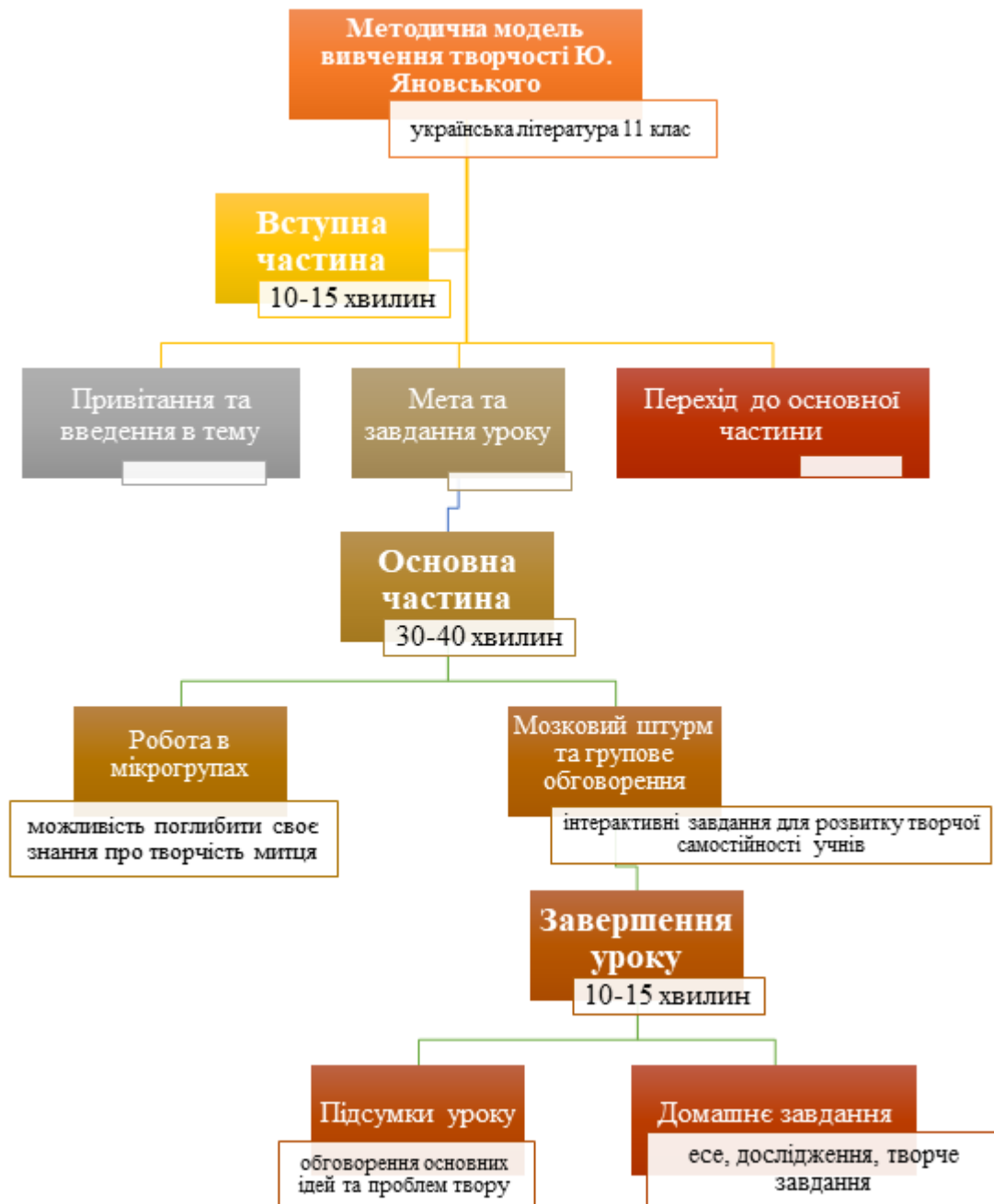

Рис. 3.4. Методична модель вивчення творчості Ю. Яновського на уроках літератури із використанням прийомів інтерактивної технології

Інтерактивні методи навчання є ефективними інструментами для поглиблення розуміння літературних монологів, допомагаючи учням краще усвідомити їхню роль у розвитку сюжету та характеристиці персонажів (рис. 3.3.).

Рис. 3.3. Інтерактивні методи навчання – ефективні інструменти для поглиблення розуміння літературних монологів

Одним із таких методів є дискусії, які дозволяють учням активно обмінюватися думками та аргументами щодо певного монологу або теми твору. Під час дискусій учні не лише висловлюють свої думки, але й слухають однокласників, аналізують їхні погляди, що сприяє розвитку критичного мислення та комунікативних навичок. Дискусії також допомагають учням глибше зрозуміти різні інтерпретації монологу і дозволяють побачити його в ширшому контексті твору.

Рольові ігри є ще одним потужним інструментом інтерактивного навчання, який допомагає учням вжитися в образи персонажів і пережити їхні емоції та внутрішні конфлікти. Виконуючи роль того чи іншого героя, учні краще розуміють його мотивацію, життєві обставини та зміст монологів, що дозволяє не лише глибше усвідомити характер персонажа, але й відчувати на собі його психологічний стан, що підсилює емоційне залучення до твору.

Дебати також є ефективним методом для розвитку навичок аналізу літературних текстів, оскільки вони стимулюють учнів формувати і захищати свою точку зору. Під час дебатів учні мають можливість висловити різні позиції щодо певного аспекту монологу, дискутуючи про те, які рішення чи

роздуми персонажів є виправданими або неправильними, що розвиває навички аргументації, логічного мислення та комунікації, дозволяючи глибше зануритися в контекст твору.

Створення візуальних презентацій – ще один корисний інтерактивний метод, який дозволяє учням творчо підходити до аналізу монологів. Під час підготовки презентації учні можуть структурувати свої думки, обирати ключові моменти монологу для акцентування уваги та підкріплювати свої ідеї візуальними матеріалами, як-от малюнки, графіки або ключові цитати. Такий підхід сприяє глибшому розумінню тексту та кращій його засвоюваності.

Групові завдання є ще одним інтерактивним методом, який заохочує співпрацю між учнями, адже працюючи в групах, учні обмінюються думками та підходами до аналізу монологів, що дозволяє їм дивитися на текст з різних кутів і розвивати навички командної роботи. Кожен учасник групи може внести свій внесок у спільний аналіз, що сприяє колективному пошуку глибинних сенсів та розширенню розуміння літературних тем. Такі завдання розвивають здатність до конструктивного діалогу, пошуку компромісів і збагачують навчальний процес через взаємодію та співпрацю.

Структура уроку виглядає наступним чином.

1. Вступна частина (10-15 хвилин)

Учитель починає урок з привітання:

Доброго дня, учні! Сьогодні ми розпочнемо вивчення творчості видатного українського письменника Ю. Яновського. Його роботи залишили глибокий слід у нашій літературі, і я сподіваюся, що ви знайдете їх цікавими та змістовними.

Введення в тему уроку:

Ю. Яновський – один з яскравих представників української літератури ХХ століття. Його твори охоплюють важливі соціальні, культурні та психологічні аспекти життя українців у різні історичні періоди.

Важливо зрозуміти, що творчість Ю. Яновського не лише відображає його особисті переживання, а й погляди на соціальні та культурні питання того часу.

Мета та завдання уроку:

Наша мета сьогодні – зрозуміти, як Ю. Яновський використовує символіку та які проблеми піднімає в своїх творах, а також навчитися аналізувати літературні тексти на глибшому рівні.

На уроці ми маємо кілька завдань:

- знайомитися з основними творами Ю. Яновського, зокрема з «Майстер корабля»;
- проаналізувати, які проблеми піднімає автор;
- розвинути навички групового обговорення та критичного мислення.

Перехід до основної частини:

Отже, у нас попереду багато цікавого! Давайте розпочнемо з формування мікрогруп, щоб ви могли глибше дослідити обрані теми та символи у творчості Ю. Яновського.

2. Основна частина (30-40 хвилин)

Основна частина уроку побудована навколо роботи в мікрогрупах, де учні отримують можливість поглибити свої знання про творчість Ю. Яновського. Вчитель ділить клас на мікрогрупи, кожна з яких отримує завдання дослідити певну тему чи символ із творів письменника. *Наприклад, одна група може вивчати символіку в «Майстер корабля», інша – розглядати образи героїв, а третя – досліджувати основні теми творів.*

Учні в мікрогрупах обговорюють отримані матеріали, аналізують тексти, формулюють свої думки та позиції. Вчитель ходить між групами, ставить запитання, заохочує до глибшого мислення та веде їх до більш критичного аналізу. Він може запропонувати учням використовувати методи, такі як «мозковий штурм» або «групове обговорення», що допоможе створити динамічну атмосферу для навчання.

Методичний коментар до методів «мозковий штурм» та «групове обговорення»

Метод «мозковий штурм»

Варіанти запитань для учнів:

1. Які образи чи символи ви помітили в творчості Ю. Яновського? Яку роль вони відіграють у творах?
2. Які основні теми піднімаються в «Майстер корабля»? Які думки та почуття викликають у вас ці ці теми?
3. Які паралелі можна провести між творчістю Ю. Яновського та іншими українськими письменниками? Які спільні мотиви ви помітили?
4. Як ви розумієте значення братовбивства в новелі «Подвійне коло»? Чи можете ви висловити своє ставлення до цього епізоду?

Метод «групове обговорення»

Варіанти запитань для учнів:

1. Як символіка у творах Ю. Яновського відображає його погляди на українську культуру? Які приклади підтверджують вашу точку зору?
2. Які соціальні або психологічні проблеми ви виявили в текстах? Як ці проблеми впливають на персонажів?
3. Яким чином автор використовує пейзаж або природу для підкреслення теми твору? Наведіть конкретні приклади.
1. Як ви вважаєте, чи має Ю. Яновський оптимістичний чи песимістичний погляд на життя? Які моменти творів підтверджують вашу позицію?

Після обговорення в мікрогрупах учні повертаються до класу, де кожна група представляє свої знахідки. Вчитель підкреслює важливість кожної думки, заохочуючи інших учнів задавати питання та коментувати, що створює атмосферу дискусії, де учні можуть аргументувати свої позиції та висловлювати власні думки про літературні твори Ю. Яновського.

3. Завершення уроку (10-15 хвилин)

На завершення уроку вчитель підсумовує основні ідеї та теми, які обговорювалися. Він запитує учнів про їхні враження від уроку, які нові

знання вони отримали, і як змінилося їхнє сприйняття творчості Ю. Яновського.

Питання вчителя для підсумку уроку:

1. Враження від уроку:

- Які емоції ви відчули під час обговорення творчості Ю. Яновського?
- Що вам сподобалося найбільше в сьогоднішньому уроці?

2. Нові знання:

- Які нові знання ви отримали про творчість Ю. Яновського?
- Які теми чи аспекти творчості були для вас новими або незвичайними?

3. Сприйняття творчості:

- Як змінилося ваше сприйняття Ю. Яновського після сьогоднішнього уроку?
- Чи знайшли ви щось таке, що змусило вас переглянути своє ставлення до його творчості?

4. Аналіз символіки:

- Які символи з творів Ю. Яновського вам запам'яталися? Чому?
- Як ви вважаєте, які ідеї символізують ці символи?

5. Групова робота:

- Як взаємодія у мікрогрупах допомогла вам глибше зрозуміти матеріал?
- Які методи роботи в групах були найбільш ефективними для вас?

6. Дослідження подальших тем:

- Чи є ще якісь аспекти творчості Ю. Яновського, які вам цікаво дослідити?
- Які питання залишилися без відповіді після сьогоднішнього уроку?

Вчитель також може підготувати невелике домашнє завдання, яке може включати написання короткого есе на тему, що учні дізналися про творчість письменника, або про символіку, яка їх зацікавила:

1. Коротке есе: напишіть коротке есе на тему «Творчість Ю. Яновського: нові погляди та символи». Вкажіть, що нового ви дізналися про письменника, і які символи в його творах вам найбільше запам'яталися.

2. Дослідження та порівняння: ознайомтеся з іншими творами Ю. Яновського (наприклад, «Вершники») і підготуйте короткий аналіз, порівнюючи їх з тим, що ви дізналися сьогодні.
3. Творче завдання: створіть ілюстрацію або символ, що асоціюється у вас з творами Ю. Яновського, і поясніть його значення.

Наостанок, вчитель заохочує учнів продовжувати дослідження творчості Ю. Яновського та запрошує їх взяти участь у наступних уроках, де вони зможуть поглибити свої знання та навички. Учитель закінчує урок, дякуючи учням за активність і бажаючи їм успіху у вивченні літератури.

Отже, підсумовуючи, можемо сказати про те, що розроблена нами методична модель вивчення творчості Ю. Яновського на уроках літератури пропонує учням можливість глибше зануритися у світ його творів, зосереджуючи увагу на важливих темах, образах та символах, що відображають соціокультурні реалії часу. Ця модель включає інтерактивні елементи, які заохочують критичне мислення та спілкування серед учнів.

По-перше, вивчення творів Ю. Яновського дозволяє учням не лише ознайомитися з текстами, але й дослідити глибокі філософські та соціальні аспекти, що закладені в них. Учні здобувають знання про культурний контекст та історичні події, які вплинули на творчість письменника, вчать аналізувати літературні твори, формулювати свої думки та аргументувати їх у групових обговореннях, що сприяє розвитку їх комунікативних навичок, критичного мислення та вміння працювати в команді.

По-друге, методика групової роботи, включаючи «мозковий штурм» та обговорення, стимулює учнів до активної участі в уроці, адже вони отримують можливість висловлювати свої думки та почуття, що робить процес навчання більш живим та динамічним. Завдання на створення ілюстрацій або написання есе за темами, пов'язаними з творчістю Ю. Яновського, заохочує учнів проявляти свою творчість і глибше досліджувати літературні символи та теми.

Таким чином, методична модель вивчення творчості Ю. Яновського на уроках літератури є потужним інструментом для розвитку учнів. Вона не лише знайомить їх із класичними українськими творами, але й формує у них активну позицію в навчальному процесі, заохочуючи їх до критичного аналізу та творчого мислення. Ця модель сприяє формуванню більш глибокого розуміння літератури як важливої частини української культури, що залишає помітний слід у свідомості молоді. Учні виходять з уроків не лише з новими знаннями, але й із бажанням продовжувати дослідження в світі літератури, що є важливим етапом у їхньому особистісному та інтелектуальному розвитку.

Крім того, нами був розроблений фрагмент позакласного заходу у вигляді заняття літературного гуртка з теми: «Перетин різних видів мистецтва: кіно і література (за мотивами творчості Ю. Яновського)».

Загалом, літературний гурток – це форма організації позакласної роботи з учнями, яка спрямована на розвиток їхнього літературного смаку, вміння аналізувати художні твори, а також збагачення культурного кругозору. Це не лише простір для глибшого вивчення літератури, а й платформа для творчої самореалізації учнів. Заняття в такому гуртку зазвичай проводяться у неформальній, інтерактивній формі, що стимулює учнів до активної участі та обміну думками, тож це такий методичний конструкт, який передбачає активне залучення учнів до пізнавальної діяльності через використання творчих завдань, проєктів, інтерактивних технологій, роботи з мультимедійними матеріалами.

У випадку творчості Ю. Яновського, перетин літератури і кінематографу стає чудовим полем для обговорення на літературному гуртку, адже його твори часто відображають елементи кінематографічного мислення, динаміку й образність, властиву кіно.

Фрагмент заняття літературного гуртка з теми: «Перетин різних видів мистецтва: кіно і література (за мотивами творчості Ю. Яновського)»

Слово вчителя: Доброго дня! Сьогодні ми обговоримо важливу тему – перетин літератури та кіно, базуючись на творі Ю. Яновського «Майстер корабля». Ви, напевно, знаєте, що цей роман є не просто літературним текстом, але й своєрідною рефлексією автора на свій власний досвід роботи в кінематографі. Тому давайте спробуємо глибше зрозуміти, як Ю. Яновський поєднує кінематографічні прийоми зі словом.

Інтерактивна технологія «Мікрофон»

А для початку, давайте згадаємо, що ви знаєте про цей роман. Хто може розказати про основну ідею твору та чому його називають кіно-романом?

(Учні висловлюють свої думки)

Слово вчителя: Чудово! Як ви вже зазначили, цей роман – своєрідний художній щоденник митця, який описує життя режисера та сценариста, створення фільмів та їхніх героїв. У романі відчутний динамізм, який характерний для кіно, що помітно в описах сцен, руху персонажів, змінах кадрів.

Інтерактивна технологія «Робота в групах»

Слово вчителя: Зараз я поділю вас на три групи. Кожна група отримує завдання. Ваша мета – проаналізувати уривок із роману «Майстер корабля», і, уявляючи себе режисерами, запропонувати, як би ви екранізували цю сцену. Подумайте, які художні засоби ви б використали: плани, кути зйомки, освітлення, музику. Ваш аналіз повинен базуватися на кіно-прийомах, але не забувайте про літературний аспект – як Ю. Яновський передає цю сцену словами.

(Учні отримують завдання і працюють у групах)

Слово вчителя: Отже, давайте послухаємо першу групу. Як би ви екранізували свій уривок?. (Група 1 представляє своє бачення, вчитель задає уточнюючі питання для розкриття деталей)

Слово вчителя: Цікаво, Ви добре проаналізували елементи динаміки і руху, що є однією з основних рис цього твору. Ю. Яновський часто

використовує зміни ритму й емоцій у тексті, що створює кінематографічний ефект.

Інтерактивна технологія «Мозковий штурм»

Але, крім технічних прийомів, важливо також звернути увагу на емоційну складову. Як, на вашу думку, емоції героїв впливають на візуальне рішення сцени?

(Обговорення з учнями)

Слово вчителя: Тепер уявіть, що перед вами – сцена, яка описує море, кораблі, вітер. Які кінематографічні прийоми допомогли б передати цей простір і рух, відчуття величі природи? Давайте переглянемо короткий фрагмент з художнього фільму про море та порівняймо його з описом у романі Ю. Яновського.

Інтерактивна технологія «Коло ідей»

(Перегляд фрагменту, обговорення схожих і відмінних моментів між фільмом та літературним текстом).

Слово вчителя:

Отже, дуже важливо звернути увагу на те, як література і кіно доповнюють одне одного. У «Майстер корабля» ми бачимо, як автор малює яскраві образи за допомогою слова, але ці образи можуть також втілюватися на екрані. Після нашого обговорення пропоную вам створити короткий кінопроект на тему однієї з улюблених сцен роману. Використовуйте отримані знання і фантазію, щоб подумати, як би ви самі зняли цю сцену. Чекаю на ваші ідеї на наступному занятті.

Отже, ми вважаємо, що через використання інтерактивних завдань і методів кінематографічного аналізу, учні не лише краще зрозуміють творчість Ю. Яновського, а й навчаться дивитися на літературу з позиції режисера, що збагачує їхній досвід читання і сприйняття текстів.

Висновки до розділу 3

Опанування монографічної теми на уроках літератури в 11 класі має свої специфічні аспекти, що враховують вікові та психологічні особливості учнів, а також націленість на глибокий аналіз художніх творів. Вивчення монографічної теми в 11 класі передбачає детальний аналіз внутрішнього світу персонажів, стилістичних і емоційних нюансів тексту, а також усвідомлення авторських ідей і філософських роздумів. Виразне читання та інсценізація монологів допомагають учням зануритися в емоційний контекст твору. Аналіз художнього твору сприяє розвитку критичного мислення та комунікативних навичок.

Розроблена нами методична модель вивчення творчості Ю. Яновського на уроках літератури надає учням можливість глибше зануритися у світ його творів, акцентуючи увагу на ключових темах, образах і символах, які відображають соціокультурні реалії епохи. Ця модель містить інтерактивні компоненти, які стимулюють критичне мислення та спілкування серед учнів.

Вивчення творів Ю. Яновського не тільки знайомить учнів з текстами, а й дозволяє дослідити глибокі філософські й соціальні аспекти, закладені в них. Учні отримують знання про культурний контекст та історичні події, що вплинули на творчість письменника, вчать аналізувати літературні твори, формулювати свої думки та обґрунтовувати їх під час групових обговорень, що сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок, критичного мислення та вміння працювати в команді.

Використання методик групової роботи, таких як «мозковий штурм» і обговорення, стимулює активну участь учнів у навчальному процесі, даючи їм можливість висловлювати свої думки та почуття, що робить заняття більш інтерактивними й динамічними. Завдання, пов'язані зі створенням ілюстрацій або написанням есе на теми, що стосуються творчості Ю.

Яновського, спонукають учнів проявляти креативність і глибше досліджувати літературні символи та теми.

Отже, методична модель вивчення творчості Ю. Яновського на уроках літератури апелює до залучення в навчальний процес прийомів інтерактивних технологій. Вона не лише знайомить їх із класичними українськими творами, але й формує активну позицію в навчальному процесі, заохочуючи до критичного аналізу та творчого мислення. Ця модель сприяє глибшому розумінню літератури як важливої складової української культури, що залишає значний слід у свідомості молоді. Учні виходять з уроків не лише з новими знаннями, але й з бажанням продовжити дослідження у світі літератури, що є важливим етапом у їхньому особистісному та інтелектуальному зростанні.

Крім того, нами був розроблений фрагмент позакласного заходу у вигляді заняття літературного гуртка з теми: «Перетин різних видів мистецтва: кіно і література (за творчістю Ю. Яновського)». Під час створення розробки, ми використовували такі інтерактивні технології як-от: мікрофон, робота в групах, мозковий штурм та коло ідей. Ми вважаємо, що через використання інтерактивних завдань і методів кінематографічного аналізу, учні не лише краще зрозуміють творчість Ю. Яновського, а й навчаться дивитися на літературу з позиції режисера, що збагачує їхній досвід читання і сприйняття текстів.

ВИСНОВКИ

Творчість Ю. Яновського є значущим явищем в українській літературі ХХ століття, що відображає перехід від неоромантизму до соцреалізму. Його літературна спадщина включає глибокі роздуми про універсальні проблеми людського існування, висловлені через багаті символічні образи і патетичний стиль. Впливи літературно-фольклорної традиції і психологізму, що характерні для його творів, відзначаються багатьма літературознавцями.

У романі «Майстер корабля» Ю. Яновського чітко простежується вплив неоромантизму та романтики вітаїзму, які суттєво впливають на розвиток тем і характерів твору. Аналізуючи риси неоромантизму в творчості Яновського, ми виокремили декілька ключових моментів:

- центральною фігурою твору є яскрава та неповторна особистість, яка бореться з сірістю повсякденності;
- головні герої стоять перед складними виборами, такими як дружба чи кохання, країна чи сім'я;
- автор занурюється у вивчення внутрішнього світу персонажів, досліджуючи їхні глибинні духовні переживання;
- герої Ю. Яновського прагнуть до досконалості в усьому, демонструючи аристократичний дух і ідеалізоване бачення життя.

Отже, роман «Майстер корабля» є яскравим прикладом того, як література може відображати не лише особисті переживання, а й глобальні соціальні перетворення. Герой твору уособлює ідею, що творчість і емоційний досвід мають силу змінювати світ, роблячи його більш багатограним і насиченим смислом.

Наша методична модель, розроблена для вивчення творчості Юрія Яновського, дозволяє учням зануритися у світ його творів, фокусуючись на основних темах, образах і символах, які відображають суспільні та культурні реалії того часу. Ця модель також включає інтерактивні елементи, що

розвивають критичне мислення та сприяють активній взаємодії учнів у навчальному процесі.

Окрім знайомства з текстами Ю. Яновського, учні отримують можливість досліджувати важливі філософські та соціальні питання, закладені у творах, а також дізнатися більше про історичний і культурний контекст, що вплинув на творчість письменника. Учні вчаться аналізувати художні твори, висловлювати свої думки під час групових обговорень, що покращує їхні комунікативні та аналітичні здібності, а також здатність до командної роботи.

Методи групової роботи, такі як «мозковий штурм» та обговорення, стимулюють активність учнів і надають їм можливість висловлювати свої погляди та думки, що робить уроки більш цікавими та динамічними. Завдання, спрямовані на створення ілюстрацій або написання есе на основі тем, пов'язаних із творчістю Ю. Яновського, спонукають до креативного підходу та глибшого вивчення літературних образів і символів. Таким чином, наша методична модель, що включає використання інтерактивних технологій, дозволяє глибше зрозуміти творчість митця, допомагає учням ознайомитися з класичними літературними творами, спонукає до активної участі в навчальному процесі, розвиваючи їхнє критичне мислення та творчий підхід.

Також ми підготували фрагмент позакласного заходу у формі заняття літературного гуртка на тему «Перетин різних видів мистецтв: кіно та література (за мотивами творчості Ю. Яновського)». У цьому занятті застосовано інтерактивні методи, такі як «мікрофон», «робота в групах», «мозковий штурм» і метод «коло ідей». На нашу думку, завдяки таким завданням учні не тільки глибше зрозуміють творчість Ю. Яновського, але й зможуть подивитися на літературу з позиції режисера, що збагачує їхнє сприйняття текстів та розширює їхні творчі навички.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко Ю. І. Загальна модель шкільного навчання української літератури: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 392 с.
2. Босак С. Юрій Яновський. «Майстер корабля». Проблематика. URL: <https://bosaksvitlana.blogspot.com/2019/11/yanovskyi-maister-korablia-problematyka.html> (дата звернення: 19.09.24).
3. Волошина Н. Й., Жила С. О. Огляд літературного періоду. *Наукові основи методики літератури*. Київ: Ленвіт, 2002. С. 106.
4. Гижя Л. Ідея повернення на Батьківщину в неоромантичних творах Ю. Яновського та Д. Конрада. *Волинь філологічна: текст і контекст*. Вип. 6. Ч.1. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. С. 167.
5. Гмиря Т. Особливості стратегії творчості Ю. Яновського. *Українські студії в європейському контексті*: зб. наук. пр. Запоріжжя, 2021. № 4. С. 23.
6. Гуцуляк С. І. «Прекрасний Ю. Я.»: Як подавати / полюбити творчість Юрія Яновського в НУШ. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (208). Київ, 2024. С. 128.
7. Гуцуляк С. І. «Прекрасний Ю. Я.»: Як подавати / полюбити творчість Юрія Яновського в нуш. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Київ, 2024. С. 128.
8. Журба С. С. Авантюрно-пригодницький сюжет в українському авангардному романі. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*: збірник наукових праць / гол. ред. д.ф.н. С. І. Ковпик. Кривий Ріг, 2017. Випуск 8. С. 50.
9. Журба С. С. Автобіографічність роману «Майстер корабля» Ю. Яновського. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*: збірник наукових праць / гол. ред. проф. А. Козлов. Кривий Ріг, 2013. Вип. 2. С. 112.
10. Журенко О. Модерні тенденції української романістики 20-х років ХХ ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література». Київ, 2003. 20 с.

11. Заверталюк Н. І. Неподільної краплі питома вага: Літературознавчі студії: матеріали до лекцій з курсу «Українська література ХХ – поч. ХХІ століть». Дніпропетровськ: Пороги, 2011. 189 с.
12. Кавун Л. «Романтика вітаїзму» як світобачення. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/1669/1/159-5-14.pdf> (дата звернення: 13.06.2024).
Кавун Л. Художня модель ідеального світоустрою в романі Юрія Яновського «Майстер корабля». *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: Лінгвістика і літературознавство: міжвуз. зб. наук. ст. Бердянськ: БДПУ, 2009. Вип. ХХІІ. С. 367.
14. Кльован Т. Хронотоп у романі Ю. Яновського «Майстер корабля». *Літературна творчість Григорія Сковороди й сучасність (до 300-річчя від дня народження)*: збірн. наук. статей. Одеса: Університет Ушинського, 2022. С. 209.
15. Клочек Г. Літературна освіта в новій українській школі: стратегія і тактика реформування. URL: <https://osvita.ua/school/reform/54444/> (дата звернення: 10.09.24).
16. Ковалів Ю. Юрій Яновський. Історія української літератури кінець ХІХ – поч. ХХІ ст.: підручник: у 10 т. Київ, 2017. Т. 5. С. 165.
17. Лілік О. О. Підготовка майбутніх учителів української літератури до роботи з явищами літературного процесу: теоретичні та практичні аспекти. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2016. № 11 (7). С. 4.
18. Мафтин Н. Типологія новелістичного мислення у прозі Юрія Яновського. *Слово і час*. Київ, 2010. № 10. С. 3-10.
19. Митрофаненко Ю. Аксіологічний контекст історичної прози Юрія Яновського: традиції трактування та інновації осмислення. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2023. Чис. 28. С. 142.. URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/422/358>(дата звернення: 10.01.24).
20. Мовчан Р. В., Молочко С. Р. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класи (профільний рівень). URL:

<https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 11.09.2024).

21. Мовчан Р. Неоромантичний дискурс «Майстра корабля» Ю. Яновського. *Вісник: (Літературознавчі студії). Міжнародний інститут лінгвістики і права*. Київ, 2001. 237 с.
22. Нежива Л. Л. Теоретичні і методичні засади вивчення літературних напрямів українського письменства у старших класах загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... докт. пед. наук. Київ, 2017. 43 с.
23. Панченко В. Диптих про втрачену свободу: URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3219/Panchenko_Dyptykh_pro_vtrachenu_svobodu%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 11.06.2024).
24. Панченко В. «Я теж жив...». Майстер корабля: до 120-річчя від дня народження Юрія Яновського: біобібліографічний покажчик. Кропивницький, 2022. С. 14.
25. Панченко В. «Морські вовки» в степах України. Чому неоромантик Юрій Яновський став соц-реалістом. *Літературна Україна*. Київ, 2012. 97 с.
26. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
27. Ряба С. Інтертекстуальне прочитання роману Ю. Яновського «Майстер Корабля». Хмельницький: ХНУ, 2023. 68 с.
28. Савченко З. В. Стильові домінанти ранньої прози ю. яновського. Суми, 2010. С. 193.
29. Ситченко А.Л. Педагогічні технології на уроках української літератури. *Дивослово*. 2001. № 10. С. 22.
30. Слоньовська О. В., Мафтин Н. В., Вівчарик Н. М. Українська література (профільний рівень): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Літера ЛТД, 2018. 304 с.

31. Слоньовська О. В., Мафтин Н. В., Вівчарик Н. М. Українська література (профільний рівень): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Літера ЛТД, 2019. 320 с.
32. Ткаченко Т. Роль біблійного інтертексту в романі Ю. Яновського «Майстер корабля». *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: Лінгвістика і літературознавство: міжвуз. зб. наук. ст. Бердянськ: БДПУ, 2010. Вип. XXIII, Ч. 1. С. 395.
33. Токмань Г. Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. Київ: Міленіум, 2002. 320 с.
34. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11 класи. Рівень стандарту, академічний рівень (зі змінами, затвердженими наказом МОН від 14.07.2016 № 826). Київ, 2016.
35. Халімон М. Неоромантична поетика роману Ю. Яновського «Майстер корабля». Тернопіль: ТНПУ, 2020. С. 225.
36. Хвильовий М. Твори: У 2 т. Київ: Дніпро, 1990. Т. 2. 925 с.
37. Цикін В. О. Синергетика і освіта. Синергетичне світобачення: наукові і педагогічні аспекти. Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. С. 162.
38. Яновський Ю. Твори: у 5-ти т. Київ: Дніпро, 1983. Т. 1, 2. 368 с.
39. Яременко Н. Проза Ю. Яновського, О. Довженка, О. Гончара середини ХХ століття: інтенсифікація образності засобом повтору: дисертація канд. філол. наук: 10.01.01. Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний ун-т., 2003. 240 с.
40. Яременко Н., Коломієць Н. Ескапізм як вихід «за межі» в прозі українських письменників середини ХХ століття. Південний архів (філологічні науки). №84 (2020). С.47-51. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2020-84-7> (дата звернення: 18.09.24).